

Försvarshögskolan

Självständigt arbete (30 hp)

Författare		Program/Kurs
Peter Kihl		HOP 19-21
Handledare		Antal ord: 19983
Dr. Tua Sandman	Beteckning	Kurskod
	Självständigt arbete masters- uppsats, krigsvetenskap	2HO013
ARMÉN I FÖRÄNDRING OCH KONTINUITET - En analys av kulturella föreställningar i Sveriges armé 1992-2020.		
<u>Sammanfattning:</u> En militär organisations beslut idag, påverkar dess militära effektivitet imorgon och militär organisationskultur påverkar besluten. Medlemmarna i organisationen kan vara medvetna eller omedvetna om kulturens påverkan i organisationen. Militär organisationskultur kan påverka verksamheten positivt eller negativt och kulturen är svårföränderlig men påverkas av inre och yttre faktorer. Studien undersöker vilka kulturella föreställningar som uttrycks i arméns interna debatt mellan 1992-2020 för att se vilka som har bestått och vilka förändrats. Kulturella föreställningar ingår i militär organisationskultur och är medvetna alternativt omedvetna förespråkade lösningar på problem. Studiens syftar till ökad förståelse för hur militära organisationers kulturella föreställningar kan påverkas av omvälvande yttre faktorer och vilka konsekvenser för arméns utveckling som kan uppstå. Studien använder Schein och Scheins teori om kulturens tre nivåer. Studien är en övertidstudie med kvalitativ textanalys och empirin utgörs av artiklar från Kungliga krigsvetenskapsakademien. Resultatet har visat på att yttre faktorer möjliggjorde för debatten om yrkesförsvarets införande och att brigaden är lösningen på huvuddelen av arméns problem. Synen på brigaden har inte påverkats av yttre faktorer.		
<u>Nyckelord:</u> Armén; organisationskultur; militär kultur; militär organisationskultur; kulturella föreställningar.		

1	INLEDNING	4
1.1	PROBLEMFORMULERING OCH SYFTE	5
1.1.1	Forskningsfråga	6
1.2	FORSKNINGSDESIGN	7
1.3	MILITÄR KULTUR OCH ORGANISATIONSKULTUR	8
2	FORSKNINGSÖVERSIKT	10
2.1	MILITÄR KULTUR	10
2.2	MILITÄR KULTUR I SVERIGE	13
2.3	SAMMANFATTNING	15
2.4	UPPSATSENS FORSKNINGSBIDRAG	16
3	TEORI OCH METOD	17
3.1	TEORI KULTURENS TRE NIVÅER	17
3.2	METOD	20
3.2.1	Avgränsningar, material och urval	20
3.2.2	Analysverktyg	21
3.2.3	Operationalisering	25
3.2.1	Validitet, Reliabilitet	29
3.2.2	Etiska överväganden	30
4	BAKGRUND OCH KONTEXT (YTTRE FAKTORER)	31
4.1	DEN GAMLA ARMÉN	31
4.2	EN SMALARE MEN VASSARE ARMÉ 1992-1999	31
4.3	INSATSFÖRSVARET 2000-2008	32
4.4	DEN NYA ARMÉN 2009-2020	33
5	RESULTAT	37
5.1	EN SMALARE MEN VASSARE ARMÉ 1992-1999	37
5.1.1	Tema arméns upplevda hot och miljö	37
5.1.2	Tema arméns organisation	38
5.1.3	Tema arméns militära personal	40
5.1.4	Tema armén i världen	41
5.2	INSATSFÖRSVARET 2000-2008	43
5.2.1	Tema arméns upplevda hot och miljö	43
5.2.2	Tema arméns organisation	44
5.2.3	Tema arméns militära personal	45
5.2.4	Tema armén i världen	47
5.3	DEN NYA ARMÉN 2009-2020	50
5.3.1	Tema arméns upplevda hot och miljö	50
5.3.2	Tema arméns organisation	50
5.3.3	Tema arméns militära personal	52
5.3.4	Tema armén i världen	53
5.4	KULTURELLA FÖRESTÄLLNINGAR	54
5.4.1	Diskussion om resultat	56
6	AVSLUTNING	60
6.1	DISKUSSION	60
6.2	KRITISK REFLEKTION	62

6.3	<i>FORTSATT FORSKNING</i>	63
7	KÄLLFÖRTECKNING	64
8	BILAGA 1 KÄLLFÖRTECKNING EMPIRI	67

1 INLEDNING

Innan högre militära chefer fattar beslut har ofta en stab förberett ett beslutsunderlag genom ett stabsbedömning, chefen tar beslutet baserat på stabsmedlemmarnas förberedelser. Ett stabsbedömning skapar förutsättningar för lösandet av en uppgift (problem) genom identifiering av olika lösningar. Det finns nästan alltid osäkerheter i underlaget vid ett bedömning. För att hantera osäkerheterna måste staben bedöma eller med andra ord genomföra en underbyggd ”gissning” för att inte förlora tid i planeringen. Fakta och erfarenheter styr stabsofficeren i dennes bedömning, erfarenheterna baseras på vad som har fungerat förut. Det är stor sannolikhet att flera stabsofficerare har liknande erfarenheter och identifierar därför liknande lösningar på problem. Erfarenheten i staben är en del i stabens militära organisationskultur.

En militär organisations val baseras inte enbart på rationella och funktionella lösningar utan även dess militär organisationskultur. Kulturen inom en militär organisation kan vara en tillgång eller en begränsning. Alvesson beskriver den som en kompass eller fängelse (Alvesson & Spicer 2018, s. 197). Kultur bör betraktas som en separat förklaringsfaktor till varför militära organisationer väljer att agera på ett visst vis (Kier 1995, s. 67).

Armén har efter kalla kriget upplevt omvälvande förändringar i organisation, uppgifter och materiel. Den här studien avser undersöka ifall yttre förändringarna påverkat arméofficerarnas syn på hur armén bör utvecklas för att lösa framtida problem.

1.1 PROBLEMFORMULERING OCH SYFTE

För att en militär organisation ska vara förberedd på morgondagens krig bör organisationen genomföra val idag om hur den bäst ska övas, utrustas och organiseras för att hantera framtida problem. Militära organisationens val påverkas av funktionella och rationella tankar men enligt Kier måste vi förstå militär organisationskultur som en separat förklaringsfaktor som påverkar militära organisationers val och agerande (Kier 1995, s. 67). För att en militär organisation består av människor med olika värderingar och agendor som inte alltid är rationella eller objektiva (Kier 1997, s. 143). En konsekvens av militär organisationskultur som kan uppstå är att organisationen förbereder sig för gårdagens krig, vilket innebär att kulturen påverkar organisationens militära effektivitet. (Murray 1999, s. 33).

Militär organisationskultur innehåller organisationens samlade erfarenheter om hur verksamheten bäst ska hantera problem och utmaningar (Schein & Schein 2017, s. 6). Militär organisationskultur är föränderlig och påverkas av ledarskapet inom organisationen och yttre faktorer som samhälls- och teknikutveckling men förändring kan vara tidskrävande (Murray 1999, s. 28). För en småstat med begränsade resurser kan det vara existensavgörande att genomföra ”rätt” förberedelser inför morgondagens konflikter.

Tidigare internationell forskning har undersökt hur militär kultur påverkar militära organisationer i stormakter, diktaturer och på organisationer innan kalla kriget (se kapitel 2). Hur en västerländsk demokratisk småstatsarmés militära organisationskultur påverkas av omvälvande yttre faktorer är outforskat. Studien bidrar med en pusselbit till internationella diskussionen om militär kultur.

Studien undersöker arméns interna debatt i perioden 1992-2020, vilken kontinuitet och förändring som skett i kulturella föreställningar. Interna debatten, om arméns utveckling, som förts av arméofficerare i Kungliga krigsvetenskapsakademins (Kkrva) representerar problem och lösningar som armén ska hantera i framtiden. Med kulturell föreställning avses de lösningar på problem som skribenterna förordar i Kkrva. Studiens empiriska material är texter från Kkrva:s publikation *Handlingar och tidskrift*. Det har inte tidigare genomförts forskning med detta empiriska material för analys av förändring och kontinuitet i kulturella föreställningar.

Försvarsmakten (FM) har (ur ett volymperspektiv) varit armétung sedan (minst) slutet av andra världskriget. Från 1985 till 2005 reducerades armén med 90 procent (Regeringskansliet 2019). Armén har upplevt flertalet omvälvande förändringar från 1985 till dagens datum. Större yttre faktorer som påverkat är mekaniseringen av armén på 1990-talet, införandet av insatsförsvaret under 2000-talet och arméns återgång till det nationella försvaret från 2010-talet. Utöver det har Sverige blivit medlemmar i EU och ingått flertalalet bilaterala avtal om militärt samarbete med andra nationer. Östersjöns säkerhetspolitiska landskap har förändrats genom baltiska staternas medlemskap i Nato. Dessa yttre faktorer borde påverkat arméns militära organisationskultur?

För att lyckas implementera en militär reform ställs det krav på en medvetenhet och en plan som hanterar organisationens militära kultur (Murray 1999, s. 41; Terriff 2006, s. 219). Genom en ökad kunskap om hur fenomenet omvälvande yttre faktorer påverkar arméns kulturella föreställningar ökas förståelsen för varför armén kan föredra lösningar på problem som går emot politiken och indirekt påverkar arméns förberedelser inför morgondagens konflikter.

Studiens syftar till att öka förståelsen för hur militära organisationers kulturella föreställningar kan påverkas av omvälvande yttre faktorer och vilka konsekvenser för arméns utveckling som kan uppstå av tidigare nämnd påverkan.

1.1.1 Forskningsfråga

*Vilka kulturella föreställningar kommer till uttryck i arméns interna debatt mellan 1992-2020?
Hur har dessa och i vilken utsträckning förändrats över tid?*

1.2 FORSKNINGSDSIGN

Studien är en övertidsstudie med kvalitativ textanalys av tidsperioden 1992-2020 uppdelad i tre perioder och studieobjektet är texter från *Handlingar och tidskrift*.

Studiens tidsperiod representerar förändringar i omvärldsläget och Sverige som påverkade arméns organisation och uppgifter. Övertidsstudie lämpar sig att använda när forskningen strävar efter att identifiera förändring eller kontinuitet i kulturella föreställningar. Studien delas in i tre perioder för att skapa jämförelsepunkter så att resultatet kan jämföras mot olika former av yttre påverkan. Indelningen av perioder har skett iterativt baserat på Regeringarnas försvarspropositioner under tidsperioden, förändringar i omvärldsläget och uppsatsförfattarens iakttagelser på hur debatten förts i Kkrva (Yin 2018, s. 51). Perioderna skapar en kontext i vilken empirin kan tolkas och förstås. Perioderna är:

-*En smalare men vassare armé 1992-1999* representerar; mekanisering, modernisering och påbörjad internationalisering av armén.

-*Insatsförsvaret 2000-2008* representerar; internationalisering och avvecklingen av arméns brigader till förmån för modulära stridsgrupper.

-*Den nya armén 2009-2020* representerar; förändrat omvärldsläge, brigadstrukturens återinförande och yrkesförsvarets införande.

Författarna till det empiriska underlaget är arméofficerare (skribenter), innehållet i texterna avhandlar skribenternas uppfattning om arméns utveckling. Skribenterna representerar individer som strävar efter en utveckling armén bör välja. Det är skribentens uppfattning om vad som är bäst för armén och hur problem bör hanteras som ger uttryck för kulturella föreställningar. Skribenter som lyckas med implementering av sina idéer påverkar arméns kulturella föreställningar. Nya idéer som får genomslag i debatten alternativt framförs i flera texter utan större opponering kan tolkas som förändring i arméns kulturella föreställningar. Debatter där skribenterna inte är överens tolkas som uttryck för att gällande kulturella föreställningar ifrågasätts av nya eller gamla idéer. Dessa kan ha påverkats av yttre faktorer. Texterna representerar även gällande kulturella föreställningar i armén, ifrågasätts inte dessa utan bekräftas över tidsperioden tolkas det som kontinuitet i arméns kulturella föreställningar.

För att förstå en kulturell föreställning använder studien teorin om kulturens tre nivåer; *artefakter, förespråkade övertygelser och värderingar* samt *grundläggande antaganden* (Schein & Schein 2017, s. 18).

Empirin analyseras med Brooks m.fl. Template Analysis (TA), verktyget är en variant på tematisk analys (Brooks m.fl. 2015, s. 203). Tematiska analyser kartlägger mönster i texter, vilket gör analysverktyget lämpligt för identifiering av kontinuitet och förändring i kulturella föreställningar. Analysen genomförs på respektive period och resultatet redovisas under respektive tema i respektive period. Studiens frågeställning och syfte besvaras avslutningsvis med stöd av teorin.

1.3 MILITÄR KULTUR OCH ORGANISATIONSKULTUR

Begreppet kultur kan definieras på flertalet sätt (Kummerow & Kirby 2013, ss. 46–47). Två begrepp av kultur, militär kultur och organisationskultur utgör grunden för begreppet militär organisationskultur som kommer att användas i studien.

Militär kultur är ibland synonymt med organisationstillhörighet eller personalkategori (Åselius 2005, s. 27). Problematiken är att inom militära professionen finns flera yrken (Soeters m.fl. 2006, s. 238), vilket gör det komplicerat att tala om en homogen svensk armékultur. Militär kultur är en form av yrkeskultur som befinner sig mellan nationell- och organisatorisk kultur (Soeters m.fl. 2006, s. 238). Forskaren bör identifiera under vilka förutsättningar militär kultur existerar för att kunna identifiera den (Schein & Schein 2017, s. 5). Tre externa faktorer, geografi, historia samt miljön försvarsgrenarna verkar i, påverkar militär kultur (Mansoor & Murray 2019, s. 5).

Begreppet organisationskultur består till huvuddel av vad en organisation har ”lärt” sig under sin utveckling (Schein & Schein 2017, s. 5). Schein och Scheins definierar enligt nedanstående:

Ett mönster av delade grundantaganden som en grupp lärt sig när den löst problemet rörande integration och anpassning till den yttre omgivningen – ett mönster som fungerat tillräckligt bra för att betraktas som ett giltigt och därmed värt att lära ut till nya medlemmar som det rätta sättet att uppfatta, tänka och känna inför dessa problem. (Schein & Schein 2017, s. 6; Bolman & Deal 2019, s. 299)

Den samlade inläringen blir ett mönster eller ett system av verklighetsuppfattningar, värderingar och beteendenormer vilka har utvecklats till grundläggande antaganden som till slut kommer bli omedvetna. (Schein & Schein 2017, s. 6)¹

Länken mellan organisationskultur och militär kultur finns bland annat i att officerare utbildar blivande officerare och överför sina verklighetsuppfattningar och värderingar, vilka kan transformeras till ett grundläggande antagande (Weissmann & Ahlström 2017, s. 13). Schein och Schein beskriver att det är under sådana förutsättningar som en yrkeskultur skapas (Schein & Schein 2017, ss. 13–14).

Identifieringen av militär kultur i en organisation av arméns storlek är komplicerat, eftersom armén består av flertalet olika militära kulturer som bör undersökas utifrån deras förutsättningar. Studien ska identifiera förändringar och kontinuitet i kulturella föreställningar. Med kulturella föreställningar avses de lösningar som skribenterna i Kkrva ger till uttryck i texterna om hur armén ska hantera problem och därigenom utvecklas inför framtiden.

Texterna som utgör empirin i studien representerar en organisationskultur det vill säga; kollektiva uppfattningar i en militär organisation samtidigt som de även representerar en militär kultur i förhållande till de yttre faktorer som påverkar arméns önskade utveckling (Kier 1995, s. 70). För att undvika begreppsförvirring kommer studien använda begreppet militär organisationskultur från och med kapitel tre. Begreppet innebär den militära personalens samlade erfarenheter i organisationen som anses giltiga för att hantera utmaningar och problem.

¹ Citatets andra del översatt av författaren.

2 FORSKNINGSOÖVERSIKT

2.1 MILITÄR KULTUR

Kier använder en kulturell ansats för att förklara varför Frankrike i mellankrigstiden valde en defensiv doktrin. Hon påstår att militära organisationer upplever politiska styrningar som begränsningar i utövande av professionen och den militära organisationskulturen stödjer organisationen i hanterandet av politikens begränsningar (Kier 1995, s. 66). Kier anser att kultur ska förstås som en självständig förklaringsfaktor som inte behöver härstamma från strukturella, funktionella eller rationella förklaringsfaktorer. Enligt Kier måste vi förstå ”...an actor’s culture in order to make sense of it’s choices” (Kier 1995, s. 67).

Kulturen i en organisation formar medlemmarnas värderingar och uppfattningar (Kier 1995, s. 69), konsekvensen kan bli att delar av verkligheten ibland förminskas alternativt förstoras. Kier skiljer på militär kultur och militärt tänkande. Med militärt tänkande menar hon att alla militära organisationer kan kategoriseras efter vissa grundläggande principer. Det som skiljer militärt tänkande mot militär kultur är att värderingar och attityder kan skilja sig åt i militära organisationer. Organisationskulturen består av det militära kollektivets samlade värderingar inom organisationen (Kier 1995, s. 70).

Kiers forskning har påvisat att franska arméns val av en defensiv doktrin i mellankrigstiden var påverkat av arméns organisationskultur. När politiken i Frankrike beslutade om kort värnplikt, ansåg den franska arméns elit att det inte gick att utbilda offensiva förband med kort värnplikt. Franska arméns militära organisationskultur begränsade valmöjligheterna och det blev naturligt att anta en defensiv doktrin. (Kier 1997, ss. 76, 87).

Kier menar att militären inte är rationella och objektiva aktörer. Hon tar avstånd från bilden att militärer enbart tjänar sin egen agenda och strävar efter bevarandet av det ”gamla”. Forskningsvärlden bör fokusera på att förstå hur militär kultur påverkar organisations val (Kier 1997, ss. 6, 143). Enligt Kier krävs det omfattande forskning för identifiera militär kultur i en organisation. Forskaren behöver söka efter vad som är avvikande åsikter eller förbjudet i en organisation och hur det förbjudna hamnar i konflikt med den militära organisationskulturen (Kier 1995, s. 70). När den militära organisationskulturen påverkar organisationens val påverkar den även organisationens militära effektivitet (Kier 1997, ss. 29–30).

Scianna har undersökt spanska arméns utveckling efter andra världskriget med stöd av brittiska och tyska källor. Scianna valde utländska källor för det finns en risk att officiella spanska armédokumenterna inte visar på begränsningar inom spanska armén (Scianna 2019, ss. 41, 55). Forskningen visar på att den spanska arméns militära kultur efter andra världskriget troligtvis utgjorde en större begränsning i utvecklingen av militär effektivitet, än bristen på resurser. I fallet spanska armén har den militära kulturen begränsat en effektiv organisatorisk förändring (Scianna 2019, ss. 41–42). Spanien saknade efter andra världskriget ett direkt hot mot nationen. Det skapade förutsättningar för armén att vidmakthålla samma volym på armén som under inbördeskriget. Spanska officerskåren hade brister i utbildning och utvecklingen av funktionsförbanden var eftersatt. Reformerna som skulle implementeras misslyckades på grund av konservatism i officerskåren, det saknades vilja till förändring. Sciannas forskning sträcker sig över perioden 1946-1983, han har visat på problematiken med att skapa förändring under fredstid och att förändring tar tid att genomföra i en militär organisation (Scianna 2019, ss. 55–56).

Murray anser att militär kultur är den viktigaste faktorn för skapandet av militär effektivitet och att förbereda organisationen för framtidens krig (Murray 1999, s. 27; Mansoor & Murray 2019, s. 3). Huvuddelen av militärens tid tillbringas i en miljö där de inte genomför väpnad strid, i den miljön genomför militären bedömningar hur förändringar i teknologi- och samhällsutveckling påverkar organisationen inför framtidens krig. Murray menar att militär kultur representerar intellektuella och ”andliga” förmågan att förstå hur militären förbereder sig för att genomföra nästa krig (Murray 1999, ss. 27–28). Militär kultur är således föränderlig beroende på teknik- och samhällsutveckling samtidigt som förändring är tidskrävande (Murray 1999, s. 28). Vid förändring av militär kultur kan beslutsfattare och/eller nytänkare i det militära systemet stöta på problem (Murray 1999, s. 28). Murray menar att för att lyckas med genomförandet av en militär reform krävs det en medvetenhet om militär kultur och en plan för hantering av den (Murray 1999, s. 41).

Penningtons beskriver hur sovjetiska röda armén lyckades behålla värderingar från Tsar-tiden trots kommunistiska regimens ambition att förändra armén efter ryska revolutionen (Pennington 2019, s. 226). Inledningsvis verkade det som om kommunistiska regimen hade goda förutsättningar att förändra den militära kulturen. Inriktningen var att röda armén skulle bestå av

frivilligt sammansatta milisförband. Det skulle, enligt Pennington, raderat den gamla Tsar-regimens militära kultur i alla fall i fråga om struktur, gradsystem och hierarki. Det sovjeterna inte kalkylerat med var att frivilligheten till tjänstgöring i Sovjet inte var lika hög som behovet av soldater. Röda armén blev därför tvunget att använda sig av värnpliktiga för att säkerställa soldatbehovet (Pennington 2019, s. 229).

Röda armén genomgick i mellankrigsperioden flertalet reformer men efter inledande förluster i diverse konflikter lossnade det politiska greppet om armén i krigstid med syftet att skapa militär effektivitet. Röda armén som hade skapats under andra världskriget påminde mer om ”Tsar-armén” än Röda armén från 1920-talet (Pennington 2019, s. 245).

Terriff har forskat om implementeringen av två militära reformer i USA:s marinkår (USMC) som krävde förändring i organisationskulturen. Förändringarna var, enligt Terriff, inte radikala men belyser problematiken med förändringen av en militär organisations självbild. Terriff konstaterar att ju extremare förändring av organisationskulturen som krävs för att lyckas med implementeringen av en reform, desto mer komplicerat blir det att lyckas (Terriff 2006, s. 239).

Militär kultur skapas av narrativet inom organisationen. Narrativet innehåller en blandning av organisationens historia och myter. Enligt Terriff är narrativet den primära källan för att förstå en organisations egenupplevda självbild (Terriff 2006, s. 217). Historia och myter i organisationen skapar berättelsen om vilka medlemmarna är och hur organisationen ska göra saker. Det i sin tur konstruerar vad som är acceptabelt beteende inom organisationen (Terriff 2006, s. 218). Beteende institutionaliseras i organisationen och Terriff med stöd av Zucker påstår att ju starkare en kultur har institutionaliserats i organisationen desto svårare är den att förändra (Zucker 1977, s. 726; Terriff 2006, s. 219).

För att förändra en kultur krävs en plan. Första steget är att överse behovet av förändring av narrativet. Det andra som krävs är att överse behovet av förändring i personalens beteende. Slutligen krävs det att personalen inser fördelarna med förändringen. Ifall förändringen inte stämmer överens med organisationens karaktär, kommer organisationen motarbeta förändringen och återgå till det ”gamla” trygga (Terriff 2006, s. 219). Terriffs studie har visat på att:

- Förändring som inte stämmer med en militär organisations självbild kommer att möta hårt motstånd.

- För att införa en reform krävs det att man erbjuder alternativa narrativ baserade på befintliga kulturella särdrag för att hantera kulturella motsättningar och på det viset sträva mot att förändra medlemmarnas beteende.
- Det måste bevisas att förändringen ger fördelar.
- Att förändra starka kulturella särdrag är komplicerat (Terriff 2006, ss. 238–239)

2.2 MILITÄR KULTUR I SVERIGE

Åselius påstår att i Sverige finns det ingen homogen nationell- eller strategisk kultur (Åselius 2005, s. 27). Sverige har två konkurrerande inriktningar för försvarets utformning. Folkförsvaret är den ena, där ska försvaret vara demokratiskt legitimerat av befolkningen. Legitimiteten uppnås genom bland annat värnplikt och befolkningens engagemang i frivilliga försvarsorganisationer (Åselius 2005, s. 28). Den andra inriktningen är det högteknologiska försvaret där är det viktigt att försvaret följer med i utvecklingen av teknologiska trender och moderniseras. Legitimiteten hos befolkningen är viktig men får inte ske på bekostnad av moderniseringen (Åselius 2005, ss. 28–29). Åselius beskriver de två inriktningarna som varandras motsatser (se Figur 1).

Folkförsvaret	Högteknologiskt försvar
Folkförankring	Teknologisk effektivitet/Rationell styrning
Massdeltagande	Elit
Kvantitet	Kvalitet

Figur 1 Skillnad folkförsvaret och högteknologiskt försvar (Åselius 2005, ss. 28–29).

Enligt Åselius dominerade folkförsvarets modellen fram till förvarsbeslutet 2000 (Åselius 2005, s. 39), med ett undantag mellan 1958 till ca 1968 (Åselius 2005, ss. 32–34). Det tog cirka tio år efter Sovjetunionens kollaps innan försvarets inriktning ändrades (Åselius 2005, s. 39). Övergången till det högteknologiska försvaret startade på 1990-talet när försvarsgrenscheferna transformerades till inspektörer och FM blev en myndighet med en chef. Den högteknologiska modellen konceptualiserades med idén om nätverksbaserat försvar (Åselius 2005, ss. 39–40). 1990-talets minskade värnpliktskullar och skiftat fokus mot internationella uppgifter påverkade officerens självbild. Värdeord, för folkförsvaret, som truppmassa och spridning ersattes av beredskap, interoperabilitet och mångsidighet (Åselius 2005, ss. 40–41).

Försvaret transformerades till ett högteknologiskt försvar med professionalisering och skapandet av en elit i armén. Det fanns ett motstånd till utvecklingen i officerskåren, vissa officerare ansåg att allt var fel, andra att reformerna behövde implementeras på ett annat sätt. Frågan Åselius ställer sig, är om organisationskulturen som växt fram i FM sedan 1970-talet skulle överleva i en yrkesarmé (Åselius 2005, ss. 40–41).

Magnussons studie från 1998 med titeln *Organisationskulturer i Försvarsmakten* var avgränsad till att undersöka den militära personalen i försvarsgrenarna med syftet att stimulera fortsatt forskning på kulturområdet inom FM. Magnusson betraktar försvarsgrenarna i studien som organisatoriska underenheter (subkulturer) i FM:s organisationskultur (Magnusson P. 1998, s. 12). Magnusson ser armén både som en fristående organisationskultur men samtidigt en subkultur inom FM.

Organisationskulturen i armén påverkar dess arbete, framför allt i samband med förändringsarbeten och organisationskulturen har varit en påverkansfaktor i hundratals år (Magnusson P. 1998, s. 75). Försvarsgrenarna är starka subkulturer och armén har starka norm- och relationsmönster som kan påverka nytänkande negativt (Magnusson P. 1998, ss. 71, 73).

Armén är mer inriktad på utbildning till skillnad mot övriga försvarsgrenar. Det beror på att armén utbildar huvuddelen av FM:s värnpliktiga. Konsekvensen blir att armén är den försvarsgren med lägst ”...*professionalitet i kärnverksamheten strid av försvarsgrenarna*” (Magnusson P. 1998, s. 74).

Starka subkulturer kan bli en destruktiv kraft när försvarsgrenarna förlorar Försvarsmaktsperspektivet och enbart fokuserar på egen verksamhet. Samtidigt belyser Magnusson att försvarsgrenarnas subkulturer kan utgöra en tillgång för FM ifall kunskap om fenomenet organisationskultur ökar, identifiera vilka organisationskulturer som råder inom FM:s olika förgreningar och hur kulturerna dynamiskt kan interagera (Magnusson P. 1998, s. 71).

Weissmanns och Ahlströms forskning om varför offensiven dominerar svenskt och europeiskt taktiskt tänkande, härleder militär kultur som en förklaringsfaktor (Weissmann & Ahlström 2017, s. 6 2019, s. 179). Att vara officer innebär att tillhöra en kultur som drivs av ”...*arv, traditioner och normer*” (Weissmann & Ahlström 2019, s. 179). Organisationens arv skapar en kollektiv identitet hos officerarna som kan vara svår att skilja från deras egna identiteter. Detta beror på att officerare utbildar nästa generation av officerare och överför gamla generationens

värderingar och normer till nya generationen. Följden blir att den nya generationen lär sig, direkt och indirekt, vad som fungerar och vad som inte fungerar enligt gamla värderingar och normer. Dessa ”regler” transfereras i generationsleden och blir ett verktyg för hur officerare ska agera i typsituationer, ”reglerna” kan vara såpass starka att de överlever organisationsförändringar. Offensiven blir en ”regel” för officeren, det är i offensiven äran och hjälteidealet existerar (Weissmann & Ahlström 2019, ss. 179–180). Utbildning och militär kultur är starkt förknippade med varandra för inom utbildning reproduceras stor del av den militära kulturen (Weissmann & Ahlström 2017, s. 13). Forskningen har visat på att militär kultur är den starkaste förklaringsorsaken till att bias för offensiven är stark hos alla försvarsgrenarna men starkast var biasen bland arméofficerare (Weissmann & Ahlström 2019, ss. 179–180).

2.3 SAMMANFATTNING

Militär organisationskultur har både en positiv och negativ påverkan på militär effektivitet (Kier 1997; Magnusson P. 1998; Murray 1999; Scianna 2019). Kultur kan begränsa nytänkande och förmåga att lösa problem innovativt (Kier 1997). Militär organisationskultur skapar samtidigt trygghet i organisationen (Terriff 2006; Weissmann & Ahlström 2019).

Militär organisationskultur är förändringsbar men förändring är tidskrävande och ställer krav på medvetenhet om kulturen i organisationen för att öka förutsättningarna med att lyckas (Murray 1999; Terriff 2006). Faktorer som påverkar militär organisationskultur finns internt i organisationen och externt som samhälle, politik och teknik (Kier 1995 1997; Magnusson P. 1998; Terriff 2006; Pennington 2019; Scianna 2019; Weissmann & Ahlström 2019).

Sverige har två motsatta inriktningar om försvarets utformning, folkförsvaret och högteknologiska försvaret (Åselius 2005). Sveriges arméofficerare föredrar offensiven före defensiven och armén har en historik av att förorda kvantitet före kvalitet (Åselius 2005; Weissmann & Ahlström 2017). Det beror till del på att armén har är försvarsgrenen med störst behov av ett större antal soldater och således har utbildat större delen av Sveriges värnpliktiga (Magnusson P. 1998).

2.4 UPPSATSENS FORSKNINGSBIDRAG

Inomvetenskapligt bidrar studien till en internationell vetenskaplig diskussion om hur omvälvande yttre faktorer påverkar militär organisationskultur i en modern kontext efter kalla kriget, under globaliseringen fram tills 2020. Forskningen ger här ett empiriskt bidrag i form av en studie om fallet Sveriges armé som upplevt omvälvande förändringar i storlek, uppgifter och organisation mellan 1992-2020. Tidigare forskning om militär organisationskultur ur ett svenskt perspektiv har identifierat militär organisationskultur genom litteraturstudier, enkäter, och intervjuer (Magnusson P. 1998, ss. 31, 33, 48, 81–82). Forskningen bidrar ur ett svenskt perspektiv med ett empiriskt underlag från en längre tidsperiod genom identifiering av förändring och kontinuitet i kulturella föreställningar. Studier av arméns interna debatt med primärkällor från aktuell tidsperiod är tidigare utforskad för detta ändamål.

3 TEORI OCH METOD

3.1 TEORI KULTURENS TRE NIVÅER

Schein och Schein beskriver att organisationskultur kan analyseras på tre nivåer; *artefakter*, *förespråkade övertygelser och värderingar* samt *grundläggande antaganden*.

Första nivån, *artefakter* avser de fenomen som observatören upptäcker vid kontakt med en okänd kultur. Fenomenen kan vara av fysisk karaktär som till exempel kläder och utformning av byggnader. Fenomenet kan även vara i upplevd form till exempel individers sätt att uttrycka sig i språk och rutiner alternativt organisationers strukturella sammansättning. *Artefakter* är lätta att observera men är svåra att tolka för forskaren utan insikt i den observerade kulturen (Schein & Schein 2017, ss. 17–18).

Andra nivån är *förespråkade övertygelser och värderingar*, Schein och Schein hävdar att alla grupper (organisationers) övertygelser och värderingar är baserade på någons uppfattning om hur något borde vara. Individen eller individerna bakom övertygelsen och värderingarna brukar betraktas som ledare inom organisationen. För att övertygelsen och värderingarna ska bli organisationens och inte enbart ledarens krävs det att de testas för att ledarens övertygelse och värderingar ska bekräftas som ”rätt väg” för organisationen. Vid ett lyckat test transformeras övertygelsen och värderingarna till ”det rätta” och eventuella synpunkter som existerat inom organisationen försvinner (Schein & Schein 2017, ss. 17–19). För att ledarens övertygelse ska lyckas i testet krävs det tre förutsättningar:

- Enbart empiriskt testade uppfattningar kommer att transformeras till ”det rätta” (Schein & Schein 2017, s. 19).
- Undantaget är vissa värderingar till exempel moral som kan vara svårt att testa empiriskt. Dessa värderingar kan bekräftas genom social validering (Schein & Schein 2017, s. 20).

- Organisationens målsättningar och strategi kan vara komplicerade att testa empiriskt utan valideras genom konsensus i organisationen (Schein & Schein 2017, s. 20).

Social validering innebär att uppfattningen bekräftas av gruppens gemensamma sociala erfarenhet och transformeras till att bli en värdering som gruppen tar för givet. Gruppmedlemmar som inte tror på gruppens validerade övertygelser och värderingar riskerar att bli uteslutna ur gruppens gemenskap. Övertygelserna och värderingarna utgör en grund för utbildning och introduktion av nya medlemmar i organisationen och de förstärks genom social validering. Ifall en övertygelse och värdering ger gruppmedlemmarna svaret på frågan de söker och tar bort stress och ångest från vardagen utvecklas övertygelserna och värderingarna till förmodanden, vilka inte får diskuteras inom organisationen även om de motsätter verksamheten som ska genomföras. Förmodanden kan utgöra grunden för hur organisationen önskar hantera kända-, okända- och komplicerade problem. Förmodanden ingår ofta i organisationens ideologi eller filosofi (Schein & Schein 2017, s. 20).

Schein och Schein anser att vid analys av förespråkade övertygelser och värderingar bör forskaren skilja på vad som är en del av organisationens filosofi eller ideologi, vad som är rationellt och vad som harmoniserar med dolda antaganden. Dessa olika nivåer kan i sig själva vara motsägelsefulla (Schein & Schein 2017, s. 21)

Tredje nivån *grundläggande antaganden*, består av ackumulerad erfarenhet av vad som vid upprepade tillfällen fungerat för att lösa problem. Erfarenheten övergår från att vara en hypotes till att bli en naturlig lösning eller rent av den enda lösningen (Schein & Schein 2017, s. 21).

Schein och Schein menar att deras tredje nivå skiljer sig från det antropologiska uttrycket *dominant value orientations*. I det begreppet finns det en dominerande lösning på problem men andra alternativ är fortfarande tillgängliga. Schein och Schein menar att grundläggande antagande har få till inga alternativ inom organisationen, att medlemmarna inom organisationen skulle finna alternativa lösningar på problemet är näst intill otänkbart därför medlemmarna har svårt att identifiera alternativ. Därför är det oerhört komplicerat att ändra ett grundläggande antagande. Försöker organisationen att ändra på ett grundläggande antagande kommer det att påverka medlemmarnas kognitiva- och världsuppfattning som i sin tur framkallar ångest hos organisationens medlemmar (Schein & Schein 2017, ss. 21–22).

Medlemmarna kommer istället att tolka omgivningen och yttre påverkan till att korrelera med deras grundläggande antagande och förneka eller falsifiera faktorer i vår omgivning som stör

detta antagande. Enligt Schein och Schein definierar kulturen i grundläggande antaganden vad saker/händelser betyder, vad vi ska reagera på, hur vi ska reagera emotionellt och vilka åtgärder vi ska vidta. Det får konsekvensen att vi föredrar att söka stöd hos andra individer som bekräftar våra grundläggande åtaganden och vi känner oss obekväma med oliktankare. Kulturen förstärker individens självförtroende och identitet inom organisationen och kulturen talar om för medlemmarna i organisationen vilka de är, hur de ska vara för att må bra med sig själva (Schein & Schein 2017, ss. 22–25).

Kulturens tre nivåer
1. Artefakter
- Tydliga fysiska och psykiska processer och strukturer
- Observerat beteende (Svårtolkat)
2. Förespråkade övertygelser och värderingar
- Ideal, mål, värderingar, ambitioner
- Ideologier
- Rationaliseringar (Kan vara i harmoni med beteende eller andra artefakter (men behöver inte))
3. Grundläggande antaganden
- Omedvetna uppfattningar och värderingar (Påverkar beteende, uppfattningar, tankar och känslor)

Figur 2 Schein och Schein tre nivåer av kultur (Schein & Schein 2017, s. 18).²

Schein och Scheins modell för att beskriva kultur är applicerbar på analys av alla kulturella fenomen oavsett ifall analysen sker på individnivå eller på organisationsnivå (Schein & Schein 2017, s. 29).

² Översättning av uppsatsförfattaren.

3.2 METOD

3.2.1 Avgränsningar, material och urval

Valet av studiens startpunkt är 1992 med hänsyn till förändringen som skedde inom armén i samband med reduktionen av förband och infanteriets mekanisering (Regeringen 1992). Studiens slutpunkt är 2020 med motivet att armén åter ska öka i volym (Regeringen 2020). Tidsperioden sträcker sig över tre decennier med förändringar i arméns organisation och uppgifter. Det skapar förutsättningar för identifiering av förändringar och kontinuitet i kulturella föreställningar i arméns militära organisationskultur. Kontexten, yttre faktorer, för respektive period är hämtad från försvarspropositioner i perioderna och beskriver kort politikens inriktning för arméns utveckling. Kontexten skapar ramen för vilka yttre faktorer som påverkade arméns utveckling.

Studien använder enbart skribenter i Kkrva med bakgrund som arméofficer. Officerarnas röster i texterna ger uttryck för kulturella föreställningar i armén. Motivet bakom detta är att forskning har visat på att en organisations förespråkade övertygelser och värdering härstammar från ledare inom organisationen (Schein & Schein 2017, s. 19), vilket arméofficerarna representerar. Vid artiklar med flera medförfattare räcker det att en författare har bakgrund som arméofficer.

I *Handlingar och tidskrift* publicerar Kkrva:s ledamöter och individer med försvarsintresse (inkluderat arméofficerare) texter. Kkrva är indelad i sex avdelningar varav första avdelningen ansvarar för markdomänen, bland avdelningens medlemmar finns flertalet tidigare och nuvarande högt uppsatta arméofficerare (kkrva 2021). Enligt stadgarna har akademien till uppgift att "...främja vetenskaper av betydelse för fäderneslandets försvar" (Kkrva 2017). Valet av empiri motiveras av att publikationen utgivits under studiens tidsperiod och att Kkrva ska främja försvarets utveckling. Texter i *Handlingar och tidskrift* författade av arméofficerare om arméns utveckling representerar en intern debatt som har bäring på militär organisationskultur.

Publicerat material som empiri har två fördelar; individer som avlidit är åtkomliga och individerna kan inte ändra sin åsikt. Nackdelen är att författarna till texterna får "förmedlat tillträde" (David & Sutton 2016, s. 159), vilket innebär att arméofficerare som inte författat i Kkrva kommer ej till tals.

Empirin är primärkällor, texterna är frivilligt producerade och publicerade av arméofficerare utifrån deras uppfattning om arméns utveckling. Texterna är inte ett beställningsarbete av en myndighet. Det avsedda auditoriet för texterna (medlemmarna i Kkrva) är engagerade individer i Sveriges försvar och flera av dem innehar eller har innehaft en maktposition i samhället (Kkrva 2021). Publikens dignitet kan påverka hur arméofficeren väljer att uttrycka sig i text. Samtidigt som Kkrva är ett forum för den som önskar ventilera sina åsikter till en publik som har makt och lyssnar. Det är ett forum för ledare som önskar förankra sina idéer med under-, överordnade och jämlika för att påverka arméns utveckling. Texterna från Kkrva som utgör studiens empiri är äkta, representativa, har innebörd och giltighet, de uppfyller de fyra grundkriterierna för textkällor (Denscombe 2017, s. 249). Texterna är lämpligare som empiri än intervjuer med hänsyn till studiens långa tidsperiod. Intervjuer hade medfört en risk för tillrättalagda svar från respondenter om vad deras åsikt var om arméns utveckling för nästan 30 år.

Inledningsvis var urvalskriterierna att skribenten skulle vara arméofficer med lägst överstelöjtnants grad och författa om arméns utveckling. Kriterierna utvecklades efter första genomgången av *Handlingar och tidskrift*. Orsaken var att cirka 2010 slutade flera överstelöjtnanter och högre att skriva om arméns utveckling utan författade istället om andra företeelser. Urvalskriterierna justerades till att skribenten skulle vara arméofficer och författa om arméns utveckling. Första kriteriet identifierades i publikationens innehållsförteckning alternativt i slutet av texterna. Andra kriteriet identifierades genom översiktsläsning av texterna och där identifierades textstycken om arméns utveckling. Flera texter uttrycker inte direkt om arméns utveckling utan skribenterna skriver om FM:s utveckling men ofta används armén för att exemplifiera skribentens ställningstagande och i vissa texter är det tydligt att textstycken avhandlar i huvudsak armén. Exempel på det senare är texter om värnpliktsutbildning. Totalt bestod urvalet av 83 texter varav ett antal sorterades bort under den preliminära kodningen och analysen genomfördes på 66 texter.

3.2.2 Analysverktyg

Empirin i studien analyserades med Template analysis (TA) som är en variant av tematisk analys (Brooks m.fl. 2015, s. 203). Enligt Brooks m.fl. bör forskare som använder TA vara tydliga med sitt vetenskapliga ställningstagande (Brooks m.fl. 2015, s. 205). Studien har en hermeneutisk och konstruktivistisk utgångspunkt. Det finns inte enbart en verklighet och forskningens resultat är en produkt av forskarens tolkning och syn på verkligheten tillsammans med den

sociala kontext i vilken studieobjektet agerade (Madill m.fl. 2000). Skribenternas verklighet (i tiden för texterna) är en del av verkligheten, det finns med andra ord ingen objektiv verklighet utan det är skribenternas subjektiva syn på armén som visar på kulturella föreställningar.

TA är en flexibel tvärvetenskaplig metod som kan användas/anpassas till olika ontologiska och epistemologiska ställningstaganden genom att "skräddarsys" till olika forskningsämnen och tillgängliga empiriska forskningsunderlag (Brooks m.fl. 2015, s. 217). Metoden möjliggör för forskaren att tidigt skapa preliminära teman samt att använda flera nivåer av underliggande teman (Brooks m.fl. 2015, s. 206). Preliminära teman baserade på teori hjälper forskaren att fokusera på studiens huvudområden men teman är preliminära och omdefinieras genom iterativ process under analysens genomförande (Brooks m.fl. 2015, s. 218). Ett exempel på preliminärt tema är *folkförsvaret eller högteknologiskt försvar*. Temat utvecklades till två underteman, *kvantitativt eller kvalitativt* i temat *arméns organisation* och undertemat *soldatförsörjning* i temat *arméns militära personal*. Temat *folkförsvaret eller högteknologiskt försvar* var inspirerat av egna anteckningar, kontext, tidigare forskning och Schein och Scheins teori. Genom den iterativa processen identifierades att temat inte var ett tema utan flera underteman som bättre identifierade mönster genom uppdelning. Metoden skiljer inte på ifall teman är beskrivande eller tolkande (Brooks m.fl. 2015, s. 203). Teman bör relatera till forskningsfrågan och identifiera något relevant i empirin och temat bör utgöra ett mönster i empirin. Mönstret behöver inte vara återkommande i hela empirin eller ens vara dominerade, utan temat ska "*...capture something important in relation to the overall research question*" (Braun & Clarke 2006, s. 82). Studien söker efter mönster i empirin som visar på förändring eller kontinuitet. TA används oftast vid analys av intervjuer men kan användas vid analys av annat textmaterial. Metoden genomförs i sex steg (Brooks m.fl. 2015, s. 203).

I analysverktygets inledande steg, *bekanta dig med materialet* (Brooks m.fl. 2015, s. 203), lästes texterna från Kkrva igenom för att öka förståelsen av empirins omfattning och innehåll. Under genomläsningen fördes anteckningar om hur texten bidrog till arméns utveckling. Det kontrollerades att skribenterna hade bakgrund som arméofficerare och att texterna var producerade av skribenterna. Kontexten bidrog med förväntningar på vad som borde finnas i texterna. Exempel på infriade förväntningar var skribenternas positivitet till mekaniseringen av armén och exempel på oinfriade förväntningar var utebliven intensifieringen av debatten om värnplikens, när den blev vilande.

I analysverktygets steg två, *genomför preliminär kodning* (Brooks m.fl. 2015, s. 203), skapades preliminära teman. Brooks m.fl. betonar att teman ska vara tentativa då analysen är en iterativ process (Brooks m.fl. 2015, s. 203). Preliminära teman skapades induktivt med stöd av anteckningarna från steg ett. Teorin (kulturens tre nivåer) och kontexten var en guide vid skapandet (Frostling-Henningsson 2017, s. 16). Teorin påvisade på att det var lösningar på problem alternativt synen på problem inom armén som skulle tematiseras. Preliminära teman som växte fram var; *hur ska Sverige försvars, synen på arméns organisation, Officeren, arméns självbild, arméns upplevda kontext, folkförsvaret eller högteknologiskt, arméns roll i FM, mekaniseringens genomslag och soldatförsörjning*.

I tredje steget, *organisera teman* (Brooks m.fl. 2015, s. 204), identifieras temans relation till varandra, både latitudinellt och longitudinellt. Det uppnås genom att identifiera hierarkin mellan olika teman (Brooks m.fl. 2015, s. 204). Koder med likheter grupperades in under preliminära teman och slogs samman. Exempel på koder som slogs samman är *offensivt, offensivt agerande* och *anfall* som skapade koden *offensivt*. Ytterligare ett exempel är inledande koderna *interoperabilitet, tillsammans* och *internationellt samarbete* som slogs samman till koden *tillsammans*. Samtliga koder och teman skrevs ner på lappar för att lättare identifiera sammanhanget mellan koder, underteman och teman samt skapa ett övergripande perspektiv.

Fjärde steget, *definiera initial kodningsmall* (Brooks m.fl. 2015, s. 204). Det är vanligt i TA att inledningsvis skapa en initial kodningsmall som används på delar av empirin innan kodningsmallen fastställs (Brooks m.fl. 2015, s. 204). Steget är inte lika tydligt som övriga steg i TA, steget genomfördes i huvudsak parallellt med inledningsvis steg tre och därefter steg 5. Under detta moment tillsammans med steg tre utvecklades preliminära teman till; *soldatförsörjning, arméns organisation, arméns självbild, arméns upplevda kontext* och *hur ska Sverige försvars*.

Femte steget, *applicera kodningsmall* (Brooks m.fl. 2015, s. 204). Den iterativa processen utvecklade, avvecklade och skapade nya teman och underteman efterhand som relationen mellan teman tydligare synliggjordes. Exempel på det är undertemat *officerens roll* som flyttades över till det nya temat *arméns militära personal och undertemat utländska intryck, armén i tiden* ströks. För att det uppfattades som komplicerat att identifiera skillnaden på vad från utlandet

som påverkade kulturella föreställningar och vilka influenser från utlandet bekräftar redan befintliga kulturella föreställningar hos skribenterna. Detta ledde till att delar av empirin valdes bort då de inte bidrog till svaret på forskningsfrågan. Mönstren i texterna utkristalliserades tydligare genom identifieringen av en tydlig debatt och motsättningar mellan två eller flera konkurrerande inriktningar alternativt vad som var oemotsagt om arméns utveckling. Ett tydligt exempel på en debatt var synen på arméns soldatförsörjning. Debatten om soldatförsörjningen representerar lösningen på flera problem. Ett problem är att armén bör ha tillväxt för att hantera framtida hot och ett annat problem är att armén är i behov av tillgängliga soldater över tiden för att kunna bemanna utlandsstyrkan.

Sista steget är att *fastställa kodningsmallen och avsluta analysen*. Kodningsmallen kan ur ett perspektiv betraktas som aldrig avslutad men när ingen mer information kommer ur analysen är det dags att avsluta analysen (Brooks m.fl. 2015, s. 204). Under detta steg fastställdes teman och underteman. Varje period analyserades med kodningsmallen, på så vis granskades empirin ytterligare för att säkerställa att ingen information hade missats. Artiklarna som hade tagits bort kontrollerades igen. Slutgiltig kodningsmall innehöll fyra teman, tio underteman och 59 koder.

Tema	Underteman	Koder
Arméns upplevda hotbild och miljö	Ryssland eller annan hotbild.	Ryssland, tillväxt (varför), asymmetrisk krigföring, terrorism, fiende, väpnat hot.
	Arméns verkansområde.	Nyckelområden (Sundsvall, STHLM, Boden, Göteborg, Gävle, Öresund, Gotland), Typteräng/miljö (stad, skog, vinter, öppen, annan), Strid i bebyggelse

Figur 3 Utdrag ur kodningsmall.

3.2.3 Operationalisering

Forskningsfrågan och syftet besvaras i tre steg. Inledningsvis genomförs analys på respektive period för att identifiera vilka kulturella föreställningar som ges till uttryck i arméns interna debatt i respektive period. Därefter redovisas kort vilka problem i relation till kulturella föreställningar som har bestått eller förändrats över studiens hela tidsperiod. Slutligen används teorin för att öka förståelsen för hur kulturella föreställningar påverkas av yttre faktorer och exempel på konsekvenser som kan uppstå.

Texter bör tolkas under analysprocessen för att de ska få mening (Bergström & Boréus 2012, s. 30) Hermeneutiska cirkeln innebär att termer i texter måste tolkas från ett större sammanhang (Bergström & Boréus 2012, s. 31). Genom skapandet av en kontext baserat på yttre faktorer givna av politiken, utan hänsyn till politikens ideologi, tolkas empirin i ett större sammanhang och resultatets delar kan förstås utifrån helheten. Därför presenteras yttre faktorer i form av politiska styrningar i kapitel 4. För att förstå resultatet används kulturens tre nivåer för att höja abstraktionsnivån och förstå mönstren ur ett teoretiskt perspektiv (Frostling-Henningsson 2017, s. 169). Vid identifieringen av kulturella föreställningar i empirin är det viktigt att identifiera problemen skribenterna anser att armén ska hantera. Teman i studien identifierar mönster i skribenternas åsikter om både problem och lösningar.

Schein och Scheins första nivå, *artefakter*, representerar en lösning på problem som är av tydlig fysisk struktur (Schein & Schein 2017, ss. 17–19). För att identifiera skribenternas förordade struktur på armén som kulturell föreställning behöver strukturen ställas emot vilka problem den ska hantera på kort eller långsikt.

Kulturens andra nivå, *förespråkade övertygelser och värderingar* (Schein & Schein 2017, ss. 17–20), består av *värderingar*, *ideologier* och *rationaliseringar*. Debatten i Kkrva representerar skribenternas vilja att överföra sina *värderingar* på andra. *Värderingarna* som lyckas att implementeras är oemotsagda. *Värderingarna* representeras i empirin av skribenternas syn på vilken inriktning armén ska- eller inte välja i sin utveckling för att lösa kommande problem, de är introduktionen för nya arméofficerare om vad som är rätt och fel. Är värderingen tillräckligt stark kan den transformeras till ett förmodande. Förmodanden ingår i arméns *ideologi* som är lösningen på arméns problem och är näst intill obestridda inom organisationen. *Rationaliseringar* är skribenternas lösning på problem ur ett rationellt perspektiv. Yttre faktorer som till

exempel ekonomi och uppgifter begränsar vilka lösningar som är genomförbara. *Värderingar, ideologier och rationaliseringar* kan vara motsägelsefulla och behöver inte vara koherenta (Schein & Schein 2017, s. 21).

Tredje nivån, *grundläggande antaganden* (Schein & Schein 2017, ss. 21–25), är omedvetna uppfattningar och värderingar om hur armén bäst löser problem. Lösningar på arméns problem som uttrycks som naturliga av skribenterna. Lösningarna är näst intill oemotsagda bland skribenterna. Yttre faktorer som påverkar grundläggande antaganden, ignoreras alternativt tolkas in av skribenterna som en del av lösningen.

Nedan beskrivs respektive tema och undertema som ingick i analysen

Tema arméns upplevda hotbild och miljö

Vilken motståndare och var ska armén möta motståndaren är viktiga komponenter i hur arméofficerare ser på organisationens utveckling. Två underteman identifierades under processen. Första undertemat är *Ryssland eller annan hotbild*. Politiken har under 1992-2020 förändrat synen på Ryssland och om nationen utgör ett hot i Östersjöregionen. Historiskt sett har hotet mot Sverige kommit från öster de senaste århundradena, förändrar samhällets syn på hotbilden arméns synsätt?

Det andra undertemat är *arméns verkansområde*. Geografi påverkar militär kultur (Mansoor & Murray 2019, s. 5), Arméns reduktion påverkar förmågan att kunna försvara hela Sverige samtidigt. Geografiska områden och olika terrängtyper ställer olika krav på olika förbandstyper. Genom att identifiera vilka områden skribenterna förordar ökar förståelsen för vilken typ av organisation skribenterna förordar.

Tema arméns organisation

Fyra underteman har identifierats angående arméns framtida organisationsutveckling. Det första undertemat är *kvantitet eller kvalitet*. Undertemat tar sin utgångspunkt i Åselius tankar om folkförsvar och högteknologiskt försvar (Åselius 2005). Mekaniseringen av infanteriet skapade ett nytt tankesätt i fältarmén. Genom skyddet från pansarskyttefordon kunde fler förband delta med högt anfallstempo. Positiv inställning till mekaniseringen bland officerarna tolkas som förespråkande av kvalitet och ett högteknologiskt försvar för att möta en högteknologisk fiende på lika villkor.

Nästa identifierade undertema är *tung eller lätt*, undertemats mönster handlar om förbandets syn på operativa rörlighet och eldkraft. Stridsvagnen representerar tunga förband med mycket god förmåga till eldkraft men är samtidigt resurskrävande att transportera längre sträckor, framförallt utomlands. Lätta förband symboliseras av lätt infanteri som är lätt transporterat men saknar samma förmåga till eldkraft.

Det tredje undertemat är *brigad eller stridsgrupp*, undertemat representerar två synsätt på hur armén bäst uppnår verkan med system av system.

Sista undertemat är *offensiv eller defensiv*, undertemat avhandlar synen om hur armén ska användas i operationer.

Tema arméns militära personal

Två underteman är identifierade. Det första är *soldatförsörjning*, synen på hur armén ska försörjas med soldater är avgörande för skapandet av en fungerande organisation.

Det andra temat är *officerens roll*. Temat är identifierat från empirin och handlar om skribenterna syn på arméofficerens roll inom armén.

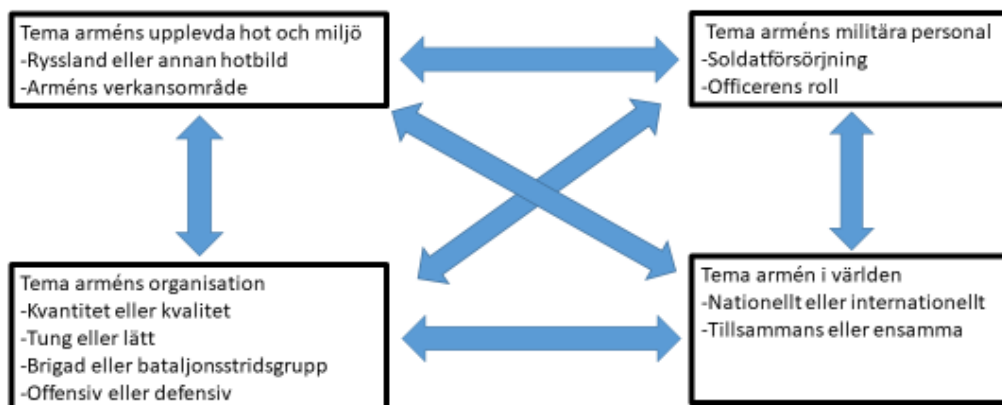
Tema armén i världen

Två underteman är identifierade. Det första är *nationellt eller internationellt*. Arméns uppgifter förändrades under studiens tidsperiod. Arméns skulle inte enbart försvara Sverige på eget territorium utan arméförband skulle mer aktivt delta i skapandet av internationell säkerhet. Förändringen innebar att fokus skiftade från det nationella försvaret till utförandet av internationella uppgifter. De internationella uppgifterna var under en period arméns prioriterade uppgifter. Sista undertemat är *tillsammans eller ensamma*. I samband med internationalisering och reduktionen av armén började Sverige delta på internationella övningar med andra nationer och 2016 ingick begreppet tillsammans i Sveriges militärstrategiska koncept (Försvarmakten 2016), vilket står i kontrast till invasionsförsvarets tankegångar.

Temans relation

Teman och underteman är inte fristående mönster utan är sammanlänkade latitudinellt och longitudinellt, teman överlappar varandra och har en koppling direkt eller indirekt. För att exemplifiera: Skribentens syn på *arméns militära personal* är påverkat av synen på *arméns organisation*, hur försvaret av Sverige bäst genomförs och *arméns upplevda hot och miljö* (se figur 4). Anser skribenten att Sverige bäst försvaras ur ett internationellt perspektiv förespråkar troligtvis skribenten en organisation som är insatsberedd. Underteman kommer inte redovisas separat i resultatet på grund av sammankopplingen.

Temans relation till varandra

Figur 4 Temans relation till varandra.

3.2.1 Validitet, Reliabilitet

Studiens interna validitet värderas efter om studien har funnit det den söker (David & Sutton 2016, s. 33). Texterna från *Handlingar och tidskrift* representerar ledare inom armén som ger uttryck för personliga åsikter om arméns utveckling. Schein och Schein beskriver att organisationers värderingar börjar med ledaren och att grundläggande antaganden kan vara omedvetna (Schein & Schein 2017). Militär organisationskultur är tidskrävande att förändra och kräver ofta en extern och/eller intern påverkan. Perioden 1992-2020 innehåller omvälvande extern påverkan på armén, vilket kan leda till intern debatt och påverka kulturella föreställningarna alternativt ifrågasätta dem. Studiens interna validitet stärks av att texterna i publikationen är författade i sin tidsperiod. Teman kartlägger mönster om skribenternas syn på problem och hur problemen ska lösas. Teman kartlägger grunden för vilka kulturella föreställningar som förts i arméns interna debatt. För ökande av förståelsen och komma åt hur skribenternas kulturella föreställningar har påverkats samt vilka konsekvenser det kan få har kulturens tre nivåer operationaliserats. Valet av empiri och tidsperiod för besvarandet av studiens syfte och frågeställning stärker studiens interna validitet.

Studiens externa validitet är påverkat av studiens induktiva ansats (David & Sutton 2016, s. 33). Uppsatsens empiri är tillgänglig, vilket skapar förutsättning för studiens replikerande ur ett empiriskt perspektiv men en ny forskare kommer tolka empirin ur sitt subjektiva perspektiv. Det kan leda till olikheter i resultatet. Hade studien använt officerstidningen alternativt officiella myndighetsdokument som empiri kan resultatet skifta med hänsyn till forumens olika agendor. Skribenterna har relativt hög grad och Kkrva:s syfte begränsar eventuellt att vissa tankegångar om arméns utveckling publiceras. Studiens generaliserbarhet på utländska arméer är tveksam kopplat till varje armés särpräglade militära organisationskultur och unika kontext (Kier 1995, s. 66).

Teman i studien är induktivt och iterativt framtagna och applicerade på empirin. Iterativa processen i TA skapar förutsättningar för justering av teman under hela analysprocessen (Brooks m.fl. 2015). Reliabiliteten i resultatet stärks av den iterativa processen och att kodningsmallen är framtagen på studiens hela tidsperiod och därefter genomfördes analysen med samma kodningsmall på hela studien. Konsekvensen blir att vissa teman framträder mer i vissa perioder, vilket är förväntat för yttre faktorer framträder mer eller mindre i perioderna och därigenom

påverkar olika under studien. Teman har använts konsekvent för identifiering av förändring och kontinuitet i kulturella föreställningar (Yin 2018, s. 288).

3.2.2 Etiska överväganden

Vetenskapsrådets riktlinjer för god forskning beskriver att forskaren ska tala sanning, redovisa egna utgångspunkter för studien samt undvika att göra någon illa med forskningen (Vetenskapsrådet 2017, s. 8). Empirin består av publicerade texter i Kkrva. Texterna är skribenternas åsikter vid aktuell period och skribenterna kan därefter ändrat sin åsikt, vilket inte är något studien tar hänsyn till. Därför måste skribenternas åsikter förstås i sin tidsperiod och då rådande kontexten.

4 BAKGRUND OCH KONTEXT (YTTRE FAKTORER)

4.1 DEN GAMLA ARMÉN

Genom inställandet av repetitionsövningar och senarelagd modernisering av förbanden kunde armén³ vidmakthålla volymen under 1970- och 1980 talet. Arméns bestod av 29 brigader, motivet till förordandet av kvantitet före rörlighet och eldkraft var Sveriges omfattande geografiska yta (Åselius 2005, s. 36). Ytterligare ett motiv till kvantitet var folkförankringen (Åselius 2005), värnpliktsarmén skulle utgöra kärnan i Sveriges försvar (Agrell 2011, s. 55). Problemet var, enligt Agrell, att kvalitén på flertalet av arméförbanden aldrig testades, förbanden *"utgjorde ett slags pappersförband..."* (Agrell 2011, s. 56). Enligt Åselius kan arméns agerande till del förklaras med försvarsgrensrivalitet och en kamp om resurser, armén såg en möjlighet att bevara kvantiteten på bekostnad av de mer tekniskt krävande och därav dyrare försvarsgrenarna (Åselius 2005, s. 36). Kampen om resurser synliggjorde en konflikt mellan flygvapnet och armén som Åselius kallar för ett *"cultural war"* om hur Sverige bäst ska försvaras (Åselius 2005, s. 36).

Inför Försvarsbeslutet 1992 skedde en förändring i FM:s operativa målsättningar nämligen förmågan att genomföra ett uthålligt försvar över Sverige var borttagen (Agrell 2011, s. 76). Utvecklingen i forna Sovjetunionen efter dess kollaps var okänd, Ryssland kunde utvecklas till en vänligt sinnad nation eller mot en mer hårdför regim än Sovjetunionen (Agrell 2011, s. 77)? Moderniseringen av armén genomfördes på bekostnad av organisationens kvantitet (Agrell 2011, s. 97). Armén omorganiserades från 21- till 16 brigader i början studiens tidsperiod (Regeringen 1992, ss. 53, 70).

4.2 EN SMALARE MEN VASSARE ARMÉ 1992-1999

Arméns kärna 1992 utgjordes av fyra norrlandsbrigader (NB), två pansarbrigader (PB), fyra mekaniserade brigader (MekB), sex infanteribrigader (IB). Därutöver fanns det 165000 soldater territorialförsvaret. I territorialförsvaret ingick prioriterade förband, stadsskyttebataljoner, försvarsområdesbataljoner och gränsbataljoner. Arméns kvalitet skulle öka genom införskaffan-

³ Armén benämns som markstridsförband alternativt markstridskrafterna i både propositioner och empiri. Begreppen kommer användas i studien men implicit avses armén.

det av modern materiel till exempel stridsvagnar och kvalificerad artilleriammunition. De prioriterade förbanden i territorialförsvaret skulle utrustas likt skyttebataljonerna i IB och NB (Regeringen 1992, ss. 57–58).

1996 reducerades antalet brigader till 13 och territorialförsvaret minskar till 90000 soldater. (Regeringen 1996, ss. 72–73).

4.3 INSATSFÖRSVARET 2000-2008

Regeringen anser att Sverige behöver ett militärt försvar som är betydligt mindre till sin volym än tidigare, men som har en hög kvalitet och som är allsidigt användbar till en mängd olika typer av insatser. I stället för ett invasionsförsvar behövs ett insatsförsvar där möjligheten till framtida anpassning är en viktig planeringsförutsättning. (Regeringen 1999, s. 1)

Tabell 1 Insatsarméns organisation 2000.

Insatsarmén 2000			
Divisionsstab (inklusive NBC-insatsstyrka och två jägarbataljoner)	1	Pionjärbataljoner	4
Brigadledning	6	Underhållsbataljoner	4
Mekaniserade bataljoner	16	Stadsskyttebataljoner	6
Luftvärnsbataljoner	4	Luftburen bataljon	1
Haubitsbataljoner	4		

(Regeringen 1999, s. 53)

Regeringens målsättning var att långsiktigt skapa en flexibel FM som kunde hantera nya hot och risker genom anpassningsbarhet och hög insatsförmåga. Regeringen påtalar ”...att insatsorganisationens utformning och beredskap anpassas till de relativt låga kraven på försvar mot väpnat angrepp...” (Regeringen 1999, s. 54), tid skulle skapas för att långsiktigt öka FM:s internationella förmåga (Regeringen 1999, s. 54). I propositionen fastställdes det att arméns bataljoner skulle kunna agera nationellt och internationellt i brigads- och divisionsram. Fokus har skiftat från nationella- till internationella uppgifter. Det nationella försvaret var fortfarande viktigt med hänsyn till regeringens betoning på övning i brigad- och divisionsram och vikten av bibehållen vinterförmågan i officersskåren (Regeringen 1999, ss. 67–68).

Operationsområdet för markstridskrafterna utökades från Sverige till deltagandet i fredsfrämjande insatser i Europa med närområde och fredsbevarande operationer i världen (Regeringen 1999, s. 55). Det ställde krav på flexibilitet hos markstridskrafterna för lösandet av uppgifterna. Flexibiliteten fanns i skapandet av tillfälligt sammansatta stridsgrupper med hög tillgänglighet efter höjd beredskap (Regeringen 1999, s. 55).

2004 ska markstridskrafternas ”...*verksamhet inriktas mot att öka förmågan till väpnad strid i sammansatta och integrerade förband...*” (Regeringen 2004, s. 54). Sverige skulle utveckla och inneha kapacitet att bidra med förband till EU:s snabbinsatsstyrka, vilket stärker arméns förmåga till väpnad strid och kapacitet att delta i internationella insatser (Regeringen 2004, ss. 54, 69). Ryssland relationer till EU uppfattas som goda och Ryssland beskrivs som en partner kring samarbetet i Östersjöregionen, vilket resulterat i att spänningarna i Sveriges närområde hade minskat (Regeringen 2004, s. 18).

Regeringen ansåg att förmågan till strid i bebyggelse (SIB) är av ”...*central betydelse för genomförandet av både internationella och nationella uppgifter*” (Regeringen 2004, s. 54), regeringen uttryckte oro över FM:s kapacitet att vidmakthålla och utveckla förmågan.

Divisionsstaben och brigadstaberna avvecklades, förmågan att leda högre taktiska förband överfördes till armétaktiskt kommando (Regeringen 2004, s. 51). Arméns sexton mekaniserade bataljoner reducerades till åtta och äldre pansarfordon avvecklades. En lätt mekaniserad bataljon med SIB-förmåga utrustad med ett splitterskyddat, lufttransportabelt typfordon, skapades (Regeringen 2004, ss. 53, 54). Luftburen bataljon mötte regeringens önskade krav på förbanden, ett lätt infanteriförband, lufttransportabelt med förmåga till SIB som snabbt kunde användas internationellt (Regeringen 2004, ss. 57–58).

4.4 DEN NYA ARMÉN 2009-2020

Regeringen slog samman nationella insatsorganisationen tillsammans med stridsgruppen som avdelats för att ingå i EU:s snabbinsatsstyrka och skapade en ny insatsorganisation. Fördelen, enligt regeringen, var att förbandens grundstomme bestod och personalavgångar kunde ersättas på individnivå, vilket ökade arméns flexibilitet (Regeringen 2009, s. 11). Frivillighet skulle

utgöra grunden för FM:s personalförsörjning. Värnplikten⁴ blev vilande med möjlighet till återaktivering. (Regeringen 2009, s. 77). Arméns förband skulle utgöras av stående förband samt kontraktsförband. En mindre del av soldaterna utgjordes av kontinuerligt anställda soldater (GSS/K) men huvuddelen skulle vara tidvistjänstgörande soldater (GSS/T) (Regeringen 2009, s. 59).

Arméns inriktning var att ”...öka förmågan till insatser i och bortom närområdet” (Regeringen 2009, s. 61). Internationella insatser var för armén i fortsatt fokus. Rysslands angrepp på Georgien fördömdes av regeringen men Ryssland betraktades inte som ett direkt hot mot Sverige med omgivning (Regeringen 2009, ss. 23–26). Samtidigt valde regeringen att förrådsställa ett kompani stridsvagnar på Gotland (Regeringen 2009, s. 11). Arméns insatser skulle genomföras i fördefinierade bataljonsstridsgrupper. En manöverbataljon utgör kärnan i stridsgruppen och tillförs resurser ur funktionsförband för att lösa en specifik uppgift. (Regeringen 2009, s. 60). Ifall armén skulle ledas i större taktiska enheter var inriktningen att skapa två stycken ”...modulärt uppbyggda brigadstaber” (Regeringen 2009, s. 64).

Huvuddelen av arméns insatsförband var fortfarande för tunga och svårtransporterade för att möta kravet med snabba insatser. Armén skulle därför ändra inriktning vid anskaffning av typfordon, från tunga till lättare splitterskyddade fordon och därmed nedgick behovet av stridsvagnar och stridsfordon. Manöverbataljonerna skulle organiseras i tre olika kategorier, mekaniserade-, lätt mekaniserade eller lätt manöverbataljon. FM skulle skapa åtta stycken manöverbataljoner varav sju stycken skulle vara i armén. Varje typbataljons organisation skulle vara identisk och stridsvagnarna organiserades i tre stycken fristående stridsvagnskompanier. Organisationen för den föregående mekaniserade bataljonen och luftburen bataljon avskaffades för skapandet av nya bataljonstrukturen (Regeringen 2009, ss. 60–63).

2015 hade det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde försämrats, Ryssland upplevs som oberäknliga, vilket får regeringen att höja FM:s operativa förmåga (Regeringen 2015, s. 71). Armén organiserades i två brigader där huvuddelen av soldaterna skulle vara GSS/T. Vid behov kompletterades brigaderna med ”...icke anställd totalförsvarspliktig personal” (Regeringen 2015, s. 73), pliktpersonal. 2017 återaktiverades värnplikten med utbildningsstart 2018 för att

⁴ Studien använder begreppet värnplikt även om flera källor använder det korrekta uttrycket totalförsvarsplikt, används begreppet värnplikt (som avser beväpnade pliktsoldater) mer frekvent i empirin.

hantera FM:s bemanningsproblem av krigsförbanden med enbart frivilliga och rådande säkerhetspolitiska läge (Regeringskansliet 2017).

Bekämpningsförmågan skulle prioriteras inom armén, till exempel stridsvagn och artilleri. Stridsvagnarna skulle åter ingå i MekB och inte vara fristående kompanier. Varje mekaniserad bataljon borde innehålla två stycken stridsvagnskompanier och två stycken stridsfordonskompanier (Regeringen 2015, ss. 73–74). För att öka antalet stridsvagnar i förbanden säger regeringen: ”*Samtliga stridsvagnar förbandsätts i de mekaniserade bataljonerna och i stridsgrupp Gotland*” (Regeringen 2015, s. 74). På Gotland organiserades en mekaniserad stridsgrupp och lätta skyttebataljonen från 2009 omorganiserades till att bli lufttransportabel (Regeringen 2015, s. 74).

Tabell 2 Försvarsmaktsorganisation 2016, på krigsförband i armén.

Krigsförband armén 2016			
Brigadstab	2	Jägarbataljon	1
Brigadspaningskompani	2	Underrättelsebataljon	1
Mekaniserad bataljon	5	Säkerhetsbataljon	1
Motoriserad bataljon	2	Militärpolisbataljon	1
Stridsgrupp Gotland	1	Livbataljon	1
Lätt skyttebataljon	1	Ingenjörbataljon	2
Artilleribataljon	2	CBRN-kompani	1
Luftvärnsbataljon	2	Tungtransportkompani	1
Hemvärnsbataljon	40		

(Regeringen 2015, s. 72)

Antalet manöverbataljoner har ökat i armén sedan 2009 med en bataljon (fem stycken mekaniserade, två stycken motoriserade och en lätt bataljon).

I prop 2020/21:30 är inställningen till Ryssland samma som återgavs i prop 2014/15:109 (Regeringen 2020, s. 35). Armén ska öka i volym och producera två typer av förband. Första förbandstypen är fältförband som ska agera i hela Sverige och organiseras i brigader. Fältförbanden kännetecknas av rörlighet, skydd och eldkraft. Andra förbandstypen, territoriella förband, exemplifieras av regeringen med lokalförsvarsbataljonerna som har bland annat till uppgift att skydda fältförbandens mobilisering (Regeringen 2020, s. 102). Brigaderna är huvudförbanden

eller för att använda regeringens ord ”...kärnan i arméstridskrafterna” (Regeringen 2020, s. 102). Armén ska producera tre MekB och en reducerad motoriserad brigad. För att samordna brigaderna i operationer och samordna hjälp från tredje part ska det skapas en divisionsledning. Regeringen anser att stridsvagn 122 och stridsfordon 90, typfordonen i MekB, behöver ersättas 2030. Processen att införskaffa nya fordon ska inledas under 2020-talet och inriktningen är att fler artilleripjäser ska införskaffas för att säkerställa utökad indirekt eld förmåga på divisionsnivå (Regeringen 2020, ss. 102–103).

Tabell 3 Regerings målbild för arméns avsedda organisation till år 2030.

Krigsförband armén år 2030			
Arméstab	1	Norrlandsjägarbataljon	2
Divisionsstab med divisionsledningsbataljon	1	Lokalförsvvarsskyttebataljon	5
Divisionsartilleribataljon	2	Militärpolisbataljon	1
Mekaniserad brigad	3	Underrättelsebataljon	1
Motoriserad brigad (reducerad)	1	Säkerhetsbataljon	1
Mekaniserad bataljon Gotland (förstärkt)	1	Luftvärnsbataljon	2
Jägarbataljon	1		

(Regeringen 2020, ss. 100–101)

För att kunna öka volymen i krigsorganisationen avser regeringen 2020 även att utöka grundorganisationen i armén (Regeringen 2020, ss. 114–115). Antalet värnpliktiga behöver utökas för bemanning av krigsorganisationen. Det stärker folkförankringen och FM:s förutsättningar för rekrytering av yrkes- och reservofficerare och (Regeringen 2020, s. 110).

5 RESULTAT

I början av varje period redovisas kort en sammanfattning av yttre faktorer.

5.1 EN SMALARE MEN VASSARE ARMÉ 1992-1999

I perioden reduceras antalet förband i armén, för att kompensera minskad kvantitet genomfördes en modernisering. Armén hade inledningsvis 16 brigader och ett territorialförsvar. Volymen på armén ställde krav på återkommande soldatförsörjning. Samtidigt blev arméns materiel mer tekniskt komplicerad, vilket ställde högre krav på värnpliktsutbildningen. Armén innehöll olika typförband som var specialiserade på att verka i olika geografiska områden.

5.1.1 Tema arméns upplevda hot och miljö

Resultat tyder på att skribenterna betraktade Ryssland som hotet armén ska hantera i framtiden, orsaken som anges är att Rysslands utveckling är osäker (Wickbom 1993, s. 105; Hugemark 1994, s. 62; Magnusson G. 1994; Andersson B. 1995, s. 16; Beckmann 1995, s. 10; Bergh 1995, s. 5). Skribenterna uttrycker inte alltid rakt ut att det är Ryssland som är Sveriges reella hot utan uppsatsförfattaren har tolkat fram resultatet med stöd av egen förförståelse om armén. Några skribenter beskriver istället typ av motståndare armén ska hantera och vilka fordon armén ska kunna nedkämpa. Jonasson är ett exempel, han skriver om att armén ska kunna hantera slå luftlandsättningar och landstigningar med moderna stridsvagnar (Jonasson 1994, s. 73). Brännström skriver, *”Sveriges läge i närheten av en stormakt innebär, att försvaret av nationen mot en invasion alltid måste vara långsiktigt styrande för Försvarmakten”* (Brännström 1998, s. 16). Stormakten och nationen som har förmåga till landstigningar med stridsvagnar tolkas som Ryssland.

Samtidigt betonar vissa skribenter att Ryssland som hot kan försvinna. *”Det är ingen katastrof om Ryssland upphör att existera som en stor stat, under förutsättning att sönderfallet sker i ordnade former”* (Hugemark 1994, s. 63). Flera skribenter anser att kalla kriget är över och armén står inför en ny tid med internationellt samarbete som en naturlig del av Sveriges försvar (Wickbom 1993, s. 108; Hugemark 1994, s. 63; Brännström 1998, s. 73).

Att Ryssland utgör ett hot förstärks av skribenternas syn på nyckelterräng. Prioriterade geografiska områdena som nämns är Stockholm (med Mälardalen), Göteborg, Öresundsregionen (Andersson skriver Örestadområdet), förlängningen Sundsvall till Östersund, Gotland och viktig infrastruktur (hamnar, flygplatser mm) (Andersson L. 1995, ss. 30–31; Bergh 1995, s. 7). Gotland betraktas som en utpost mot öster, Stockholm ska skyddas för där finns rikets ledning och Öresund-, Göteborg och Sundsvall-Östersund är försörjningsleder av utländskt stöd till (Andersson L. 1995, ss. 30–33). Skribenternas beskrivning av viktiga geografiska områden tolkas som att hotet kommer från öster och hjälpen från väster. Taktisk terräng som beskrivs i empirin är öppen och småbruten, vilket är idealterräng för mekaniserade brigader att manövrera i, för att slå luftlandsättningar och hantera en modern fiende (Hedman 1995; Sandqvist 1995).

5.1.2 Tema arméns organisation

Mekaniseringen av armén välkomnas av skribenterna som en positiv utveckling. Sagrén ansåg att moderniseringen av armén var välbehövlig (Sagrén 1996, s. 13). De flesta skribenterna anser att kvalitet bör prioriteras för kvantitet i arméns utveckling (Neretnieks 1993, s. 127; Welff 1993, s. 24; Zickerman B. 1993, s. 222; Jonasson 1994, ss. 74–75; Magnusson G. 1994, ss. 97–98; Bergh 1995, s. 8; Sagrén 1996, s. 19). Tillman uttrycker dock en oro: ”*Bristande numerär kan vara den största svagheten i morgondagens armé*” (Tillman 1992, s. 176). Risken finns att soldaternas kvalitet nedgår på bekostnad av materielens ökning i kvalitet och kvantitet, Tillman menar att det finns en gräns för när personalen utbildningsståndpunkt är för låg (Tillman 1992, s. 176).

Edvardson uttrycker oro för infanteriets framtid i samband med mekanisering. Han är positivt inställd mekanisering av infanteriet men konstaterar att det kommer finnas infanteribataljoner på brigaderna som inte blir mekaniserade. Edvardson förordar skapandet av mindre infanteribataljoner som kan verka i svårframkomlig terräng och agera bakom motståndarens linjer och slå mot artilleri, logistik och ledning. Fördelen med dessa ”mindre” bataljoner är, enligt Edvardson, att bataljonerna är mer uthålliga, rörliga än större infanteribataljoner och frigör mekaniserade förband för offensivt agerande (Edvardson 1995, ss. 73, 79–80).

Armén ska organiseras i brigader men det råder delade meningar om brigadens innehåll. Sagrén förespråkar MekB med stridsvagn och IB med stridsfordon samtidigt som Welff anser å sin sida att brigaderna ska vara PB och MekB med stridsvagn och de typbrigaderna ska utgöra arméns hårda kärna (Welff 1993, s. 25; Sagrén 1996, s. 22). Welff delar inte Edvardsson syn

på infanteriets möjligheter utan skriver: "...en svensk infanteri- eller norrlandsbrigad utan stridsfordon och splitterskyddade personaltransportfordon kommer endast kunna lösa mycket begränsade stridsuppgifter..." (Welff 1993, s. 23). Det finns idéer om skapandet av svenska luftlandsättningsbrigader för att komplettera MekB. Luftlandsättningsbrigaden skulle öka arméförbandens rörlighet och snabbt vara på plats i operationsområdet. Operativa rörligheten skulle kompensera för det låga antalet brigader armén disponerar (Liljeström & Borg 1993, ss. 456–457). Zickerman lyfter upp ett alternativ till brigaderna, han föreslår: "Slutligen bör övervägas att ersätta nuvarande fast organiserade brigader med en mer flexibel organisation med allt efter behov sammansatta stridsgrupper" (Zickerman B. H. 1998, s. 32). Artikeln beskriver Zickerman själv som ett diskussionsunderlag men han anser att "internationell samverkan" är framtidsutvecklingen för armén (Zickerman B. H. 1998, s. 33).

Ett argument för mekaniseringen är att armén behöver högteknologiska förband för att kunna möta en högteknologisk motståndare (Neretnieks 1993, s. 127). Stridsvagnen är systemet i mekaniseringen av armén som symboliserar stridens grundelement (eld, skydd och rörlighet).

Förband med moderna stridsvagnar innehar en mycket god förmåga genomföra strid under alla tänkbara terräng- och väderleksförhållanden samtidigt som personalen ges ett mycket gott skydd...förband med moderna stridsvagnar [representerar] den yttersta förmågan att ta tillbaka förlorad terräng och slutligt slå en angripare som invaderat svenskt landterritorium. (Jonasson 1994, ss. 74–75)

Armén ska prioritera markstridsförband som är tekniskt och kvalitativt överlägsna fienden och har förmåga att anfälla in på djupet (Magnusson G. 1994, s. 98). Förbanden ska inneha hög eldkraft, gott skydd och god rörlighet (Sagrén 1996, s. 19). Armén som skapas är en tung mekaniserad armé med stridsvagnen som huvudfordon understödd av andra funktioner i armén, det är en offensiv armé. Till och med skribenter med "lite" avvikande åsikter har offensiva tankar till exempel Edvardson såg möjligheter att anfall med små infanteribataljoner mot mjuka mål.

5.1.3 Tema arméns militära personal

Ett återkommande mönster är synen på värnplikten. Det finns tre grupperingar bland skribenterna under perioden; kortare värnplikt med fler som genomför militär utbildning (Bergh 1993, s. 584; Magnusson G. 1994, s. 99; Wiktorin 1994, s. 71; Brännström 1998, s. 73), längre värnplikt (Tillman 1992, s. 176; Sagrén 1996, s. 25) och de som förespråkar värnplikt generellt (Neretnieks 1993, ss. 122, 125–126; Andersson B. 1995, ss. 12–13). I slutet av perioden lyfter Neretnieks tanken att ett yrkesförsvaret kanske ska ersätta värnplikten (Neretnieks 1998).

Det finns en oro över att antalet värnpliktiga som utbildas har nedgått och att det kan påverka folkförankringen av FM i samhället (Bergh 1993, s. 584; Andersson B. 1995, ss. 12–13). Ett annat skäl till att skribenterna är näst intill okritiskt positiva till värnplikten som system för arméns soldatförsörjning är att värnpliktsystemet skapar ett gynnsamt rekryteringsunderlag till officerskåren (Neretnieks 1993, s. 122; Andersson B. 1995, ss. 12–13; Sagrén 1996, s. 24; Brännström 1998, s. 73).

Korttids-förespråkarna beskriver ekonomin som en begränsning för att kunna öka antalet värnpliktiga som genomför lång utbildning. Genom förkortning av utbildningstiden och sedan komplettera med påbyggnadsutbildningar är det genomförbart att plikta in fler (Wiktorin 1994, s. 71; Brännström 1998, s. 73). Brännström utvecklar sina tankar längst och förslår att värnplikten ska genomföras i närheten av hemmet så att soldaten kan sova hemma och på det viset spara in på kostnader för kaserner (Brännström 1998, s. 73). Wiktorin anser att det finns ett rättviseperspektiv som motiverar att fler ska genomföra (kort) värnplikt (Wiktorin 1994, s. 71).

Sagrén sammanfattar långtids-förespråkarnas argumentation:

Det resonemang som nu förekommer om korttidsutbildning är olyckliga. En utbildning på ett par månader tillför knappast något militärt värde. Det är därutöver omoraliskt att med lagens hjälp tvinga otillräckligt utbildade ut i krig. (Sagrén 1996, s. 25)

Samtidigt anser Sagrén att det viktigaste med allmän värnplikt ”...är att så många som möjligt av befolkningen får möjlighet att medverka effektivt i försvaret” (Sagrén 1996, s. 24).

Det råder en brist på yrkesofficerare för att skapa stor befälstäthet på förbanden. Det beror på lågt antal med nyutbildade officerare, officerskåren består av äldre officerare och att de internationella insatserna tar officerare i anspråk (Tillman 1992, s. 178; Andersson B. 1995, s. 15).

För förnyring av officerskåren (framför allt i fältförbanden) föreslår Andersson att äldre officerare kan förtidspensioneras alternativt flyttas till territorialförbanden. De äldre officerarna utgör en viktig resurs för arméns möjligheter att på sikt öka i volym (Andersson B. 1995, s. 15). De internationella insatserna ökar kraven på officerens förmåga i språk, framför allt engelska som Sagrén anser borde bli rutin på militära skolor. Officerarna bör även förberedas för internationell tjänstgöring genom olika chefskurser på engelska (Sagrén 1996, ss. 25–26).

Ny modern materiel och internationell tjänstgöringen ställer nya kompetenskrav på officerskåren. Neretnieks anser att några officerare tidigt ska kunna specialisera på olika områden och andra officerare ska ha en mer generell inriktning (Neretnieks 1998, s. 27). Brännström går ett steg längre och anser att en underofficerskår bör införas (Brännström 1998, s. 72).

5.1.4 Tema armén i världen

Det nationella försvaret är i fokus under perioden. Bergh ger sin syn på vilka säkerhetspolitiska krav som bör gälla för armén: *”Vårt försvar och därmed vår arme måste minst ha en omfattning, så att vi folkrättsligt kan anse oss behärska vårt territorium”* (Bergh 1995, s. 6). Sköld delar hans uppfattning och betonar att en stat bör kunna försvara sitt eget territorium för att få omvärldens förtroende (Sköld 1994, s. 66).

Bergh tror att antalet internationella insatser kommer öka i framtiden, vilket han anser är positivt. Det skapar förutsättning för återtagsutbildning av soldater och möjlighet att skapa nya förband till insatserna (Bergh 1993, s. 585). Sköld ställer sig frågan om Sverige ska delta i fredsskapande operationer och ifall Sverige ska delta med en brigad (Sköld 1994, s. 66)? De internationella insatserna ställer krav på att det måste finnas tillgängliga välutbildade markstridsförband för snabbinsats utomlands och förbanden ska vara interoperabla för att kunna ingå i en multinationell styrka (Jonasson 1994, s. 73; Bergh 1995, ss. 6–7).

De internationella insatserna påverkar arméns förfaringssätt enligt Sagrén:

Med den prioritering statsmakterna givit de fredsfrämjande internationella uppgifterna finns all anledning att vidta anpassningsåtgärder till västerländsk princip, metod och teknik. Sådan anpassning skulle också öka våra handlingsmöjligheter om vi tvingas försvara oss mot väpnat angrepp. (Sagrén 1996, s. 26)

Citatet belyser att Sagrén betraktar internationaliseringen av armén som en förstärkning av den nationella försvarsförmågan. Flera skribenter ser positivt på ett samarbete med andra eller en allians för då ökar Sveriges försvarsförmåga. Wickbom säger: *”Det är givet att vi –inom eller utom EG/EU- blir beroende av omvärlden för vårt försvar”* (Wickbom 1993, s. 108). Beckmann konstaterar: *”Sverige står utanför alla militära allianser. Vår försvarsmakt måste därför och för att bevara stabiliteten i Norden, bibehålla en betryggande försvarsförmåga både på kort och lång sikt”* (Beckmann 1995, s. 8). Magnusson resonerar i sin artikel om vad ett alliansmedlemskap skulle innebära för svenskt vidkommande. Han konstaterar (likt Wickbom) att Sverige ska försvara sig självt och bidra till Nordens försvar *”, inte minst vad avser markstridskrafter”* (Magnusson G. 1994, s. 101). Samtidigt anser Magnusson *”, att det är ett starkt svenskt försvar som är en intressant och trovärdig allianspartner”* (Magnusson G. 1994, s. 101).

De internationella insatserna och tillsammans-perspektivet motiverade skribenterna att anse att armén borde vara prioriterad. Påståendet underbyggs av Magnussons syn på Nordens försvar, det som efterfrågas till internationella insatser är markstridsförband samt att Bergh och Jonasson anser att utländskt stöd i samband med en konflikt består av främst av flyg- och marin-stridskrafter (Bergh 1993, s. 585; Jonasson 1994, ss. 73–74).

Skribenternas upplevda prioritering av armén och att internationella insatser kommer förstärka försvaret gör att arméns internationella engagemang upplevs som positivt av skribenterna.

5.2 INSATSFÖRSVARET 2000-2008

I perioden reduceras arméns volym ytterligare och brigadstrukturen avskaffades till förmån för lätta modulära förband. Internationella insatser utvecklades till viktig komponent i Sveriges försvar.

5.2.1 Tema arméns upplevda hot och miljö

Flera skribenter uttrycker avsaknad av en direkt hotbild mot Sverige (i dagsläget) i form av en konventionell motståndare. (René 2000, ss. 68–69; Mörtberg 2005, ss. 7–8; Göranson & Carell 2006, s. 5). Hotbilden beskrivs som förändrad, hotet är inte invasion utan hotet är av asymmetrisk karaktär med en motståndare som använder olika medel för att påverka Sverige (Sandqvist 2002, s. 75; Åkerman 2002, s. 39 2006, ss. 26, 33).

Även om invasionshotet inte är överhängande anser flertalet skribenter att Sverige befinner sig i en mellankrigstid (Emanuelson 2001, s. 3; Mörtberg 2002, s. 34; Welin 2002, s. 91). Uttrycket mellankrigstid förknippar uppsatsförfattaren med perioden mellan första och andra världskriget och de reduktioner som genomfördes på Krigsmakten. Begreppet blir synonymt med arméns förutsättningar att skapa förmåga för att hantera hot i en okänd framtid. Det ultimata hotet är ett väpnat angrepp. För att hotet ska kunna omhändertas ställer det krav på att armén bör inneha kapacitet att öka i volym.

Fler debattörer uttrycker optimism om en positiv utveckling i Ryssland (Hugemark 2000, s. 76; Kihl & Gunnarsson 2000, s. 82; Mörtberg 2005, ss. 7–8). Samtidigt betonar Mörtberg att Sverige bör inneha handlingsfrihet för att möta det oväntade och Hugemark påpekar Rysslands förmåga att hota Sverige med fler medel än regelrätt invasion (Hugemark 2000, s. 76; Mörtberg 2005, ss. 7–8). Kihl och Gunnarsson uttrycker det: *”För Sverige är det Ryssland som under överskådlig tid skulle kunna utgöra det största hotet”* (Kihl & Gunnarsson 2000, s. 83).

Andra faktorer som talar för att Ryssland är hotet, är att armén ska vara anpassningsbar för att kunna besegra en jämbördig motståndare (Göranson & Carell 2006, s. 7). Göransson och Carell skriver förvisso att den jämbördiga motståndaren ska kunna omhändertas i både ett internationellt- och nationellt scenario. Motståndaren armén kan möta nationellt skrivs inte ut i texten, men kopplat till tidigare resonemang tolkas det som att motståndaren är Ryssland. Ett argument som framträder till varför Ryssland verkar vara farliga är att de är *”...beredda att ta förluster vid markoperationer [till skillnad mot västerländska länder]”* (Skoglund 2001, s. 129). Welin

sammanfattar synen på Ryssland genom att ställa sig frågan om författarna till första avdelningens årsberättelse (2002) inte har förstått att ”...*Ryssland är svagt och Sverige är medlem i EU...*” (Welin 2002, s. 91). Svaret Welin ger är; de har förstått men framtiden är osäker och Sverige måste vara beredda på att ”...*hantera en negativ omvärldsutveckling i vårt närområde*” (Welin 2002, s. 91).

Armén ska verka i en komplex miljö och de internationella insatserna har öppnat upp för nya terrängtyper som öken och djungel (Göranson & Carell 2006, s. 8). Förmågan att verka i urban miljö är prioriterat hos skribenterna. (Emanuelson 2001, ss. 11, 13; Carell 2002, s. 65; Göranson 2004, ss. 54, 55). Motivet som anges är att befolkningen finns i städerna samt förmågan att verka i bebyggelse är relevant i både ett nationellt- och internationellt scenario (Carell 2002, s. 65; Göranson 2004, ss. 54, 55). Mörtberg har en avvikande uppfattning, han anser att kriget ska utkämpas i en terräng med högt tempo och hög rörlighet (Mörtberg 2000a, s. 18). Han använder detta som ett argument för att ”...*infanteriet måste mekaniseras alternativt ”flytta in till städerna*”” (Mörtberg 2000a, s. 18).

5.2.2 Tema arméns organisation

För att skapa förmågan till väpnad strid ska personalen vara i centrum, deras utbildningsnivå/kompetens utgör arméns hjärta (Mörtberg 2000b, s. 41; Carell 2002, s. 64). Med utgångspunkt i det antagandet förstås varför flera skribenter förespråkar att arméns utvecklingsmöjligheter skapas i grundorganisationen och inte krigsorganisationen (Mörtberg 2000b, s. 42; Brännström m.fl. 2002, s. 71; Brännström 2005, s. 20) Mörtberg skriver: ”*Mitt absoluta viktigaste påtalande blir slutligen att grundorganisationens roll i framtidens försvar- den skall vara som försvarets hjärta*” (Mörtberg 2000b, s. 42). Grundorganisationen är centrumet för utbildning av värnpliktiga och ur värnpliktskullarna rekryteras officerare (Mörtberg 2000b, s. 41). Brännström påtalar kopplingen mellan grundorganisationen och rekryteringen till utlandsstyrkan, framför allt de mekaniserade förbanden vilka han anser är utlandsstyrkans grundstomme (Brännström 2005, s. 20). Grundorganisationens stora närvaro i nationen förankrar försvaret hos det svenska folket (Mörtberg 2000b, s. 41). Personell kvalitet i syfte att skapa en kvalitativ krigsorganisation uppnås med kvalitativ utbildning och övning i grundorganisationen. René beskriver valet mellan kvantitet och kvalitet som ett icke val, armén måste kombinera dem för att kunna hantera framtidens konflikter kopplat till uppgifter och hotbilder (René 2002, s. 22).

Åkerman lyfter problematiken med hur internationell tjänstgöring påverkar det nationella försvaret i en gråzonskontext. För hantera konflikter både nationellt och internationellt krävs det en organisation som har två förbandstyper, insatsförband och nationella skyddsstyrkor (Åkerman 2002, s. 48). Armén måste inneha förmåga till anpassning och utveckling efter förändringar i hotbilden. På kort sikt kan asymmetriska hot uppstå och Åkerman menar att det kan krävas andra typförband än mekaniserade för att hantera skydd och bevakning av objekt (Åkerman 2004, ss. 33–34).

Det förordade system av system armén ska nyttja för hantering av olika hot samt vid uppsättandet av utlandsstyrkan, är brigaden (Hedskog 2001, ss. 27–30; Carell 2002, s. 65; Göranson & Carell 2006, ss. 19–20). Mekaniserade manöverbataljoner utgör brigadens stomme. Bataljonerna ska snabbt kunna nyttjas vid insats. Det ställer krav på att bataljonerna ska vara flygtransportabla. Teknikutveckling möjliggör för de tunga förbanden att bli lättare och därigenom öka deras rörlighet (Hedskog 2001, s. 27). Brigaden är *”[e]n konventionell struktur [som] bör kunna tjäna som utgångspunkt för oss för att utveckla kompetens för väpnad strid”* (Hedskog 2001, s. 27). Carell delar Hedskogs uppfattning om att brigaden ska behållas *”...men självklart reformera och utveckla brigadkonceptet”* (Carell 2002, s. 65). Han utvecklar sina tankar om reformering tillsammans med Göransson:

...allsidigt sammansatta och snabbt insatsberedda förband med väl utvecklade och avvägda grundläggande förmågor. Denna kärna ska kunna lösa uppgifter såväl nationellt som internationellt. (Göranson & Carell 2006, s. 13)

5.2.3 Tema arméns militära personal

I perioden börjar värnplikten ifrågasättas som system av ett fåtal skribenter (Neretnieks 2000, s. 116; Magnusson G. 2003). En av värnpliktssystemets utmaningar är att av antalet värnpliktiga som utbildas är det för få som söker till utlandsstyrkan (Mörtberg 2000b, s. 38; Brännström m.fl. 2002, s. 74; Göranson 2004, s. 55; Carell 2005, s. 31; Skoglund & Beckmann 2005, s. 133). För hantering av rekryteringsproblematiken till utlandsstyrkan lyfts möjligheten att plikta in personal för utlandstjänstgöring, skribenterna anser inte själva att det är ett rimligt förslag (Göranson 2004, s. 55; Brännström 2005). Det mest trovärdiga alternativet till värnplikten är yrkesarmén alternativt en kombination av yrkes- och värnpliktsarmé.

Neretnieks förespråkar kort värnplikt för att säkerställa att folkförankringen bevaras. Han uttrycker oro för komplikationer att återinföra värnplikten vid avskaffande men hans viktigaste argument för att behålla en kort värnplikt är arméns förmåga till tillväxt vid ett förändrat omvärldsläge (Neretnieks 2000, ss. 115–116). Värnpliktiga kan bemanna territorialförsvaret men för att FM ska uppfylla politikens krav krävs det att insatsförsvaret bemannas med yrkessoldater (Neretnieks 2000, s. 116). Yrkesarméns största förespråkare är Magnusson:

...det är hög tid att av inte minst praktiska skäl men även moraliska skäl nu överge den ideologiskt stelnande synen på det system för rekrytering av arméstridskrafterna som bygger på plikt, d v s värnplikten. Systemet är... så urholkat och tillämpningen så diskretionär, att det liksom det system det en gång av i mångt och mycket samma skäl avlöste – indelningsverket med sin ”stam och beväring” – nu självt sannolikt är moget för avlösning. (Magnusson G. 2003, s. 14)

Magnusson ifrågasätter ett av värnpliktsförespråkarnas starkaste argument, folkförankringen. Han menar att FM som myndighet, mer än någon annan myndighet, skulle vara i större behov av att få verksamheten förankrad hos befolkningen för att befästa sin legitimitet är falskt. För att förstärka påståendet undrar han om polisen saknar legitimitet i samhället (Magnusson G. 2003, s. 16)?

Förutom folkförankring är ett vanligt argument för värnplikt att kvalitén på värnpliktiga soldater är hög (Bengtsson 2000, s. 146; Brännström 2001 2003, ss. 32–33, 38; Christensen 2001, s. 134; Brännström m.fl. 2002, s. 70; Welin 2002, s. 92). Emanuelsson uttrycker det

Värnplikten är ett annat viktigt fundament i den lärande organisationen. Varje år tillförs organisationen ny kompetens genom de värnpliktiga... Officerare och värnpliktiga bildar förband som genom övningar skapar lärdomar och identifierar nya utvecklingsbehov. (Emanuelson 2001, s. 13)

Värnplikten tillför mer än enbart ett stort urval. Kvalitén innebär även att årlig förnyelse av soldater berikar förbandet med ny kompetens och indirekt utvecklar officersskåren. Värnpliktsfalangen är överens om att värnplikten är lösningen för arméns bemanning men det finns olika åsikter om hur värnplikten ska genomföras; kort, lång eller sekventiell. Argumentet som sammanbinder åsikterna är att värnplikten utgör grunden för arméns tillväxt ifall omvärldsläget

förändras (Neretnieks 2000, ss. 115–116; Brännström m.fl. 2002, s. 70; Brännström 2003, s. 34). Värt att nämna är att Magnusson verkar haft mer stöd i Kkrva än vad som identifierats i empirin. Skoglund och Beckmann refererar till en debattartikel i Dagens Nyheter. I artikeln skrev sjutton pensionerade armégeneraler, alla medlemmar i Kkrva, och förespråkade en yrkesarmé för att hantera framtidens krav på tillgängliga arméförband (Skoglund & Beckmann 2005, s. 133).

Förutsättningarna för arméofficeren att utföra professionen har enligt Mörtberg försämrats. Nedskärningarna har påverkat yngre officerares möjlighet att truppföra förband och vissa kompetenskrav, baserat på erfarenhet, till högre utbildning har tagits bort (Mörtberg 2000a, s. 19 2000b, s. 39). Det verkar föreligga en konflikt om synen på arméns utveckling med Högkvarteret. Kritiska röster om utvecklingen från arméofficerare möts med ”...peka med hela handen ledarskap...” (René 2000, s. 75). René anser att debatten är tystad och hans uppfattning förstärks av Brännström m.fl. som beskriver att det finns en risk att officerare som värnar om grundorganisationen kan anklagas för ”...att vara regementskramande och bevarare av GRO-plattformar” (Brännström m.fl. 2002, s. 76). Ett av skälen till att denna situation har uppstått kan vara att arméchefen har avvecklats (Mörtberg 2000a, s. 20; Brännström m.fl. 2002, s. 75). Arméchefen hade skapat bättre förutsättningar för arméns anpassningsmöjligheter till tidens nya krav (Mörtberg 2000a, s. 20). Ledningsförmågan hade funnits för sammanhållning av armén och kräva att organisationen tar ansvar mot ställda uppgifter (Brännström m.fl. 2002, s. 75).

Christensens tankar utmanar synen med att det enbart är obligatoriskt för officeren att bemanna nationell beredskap. Han tycker att det borde vara lika obligatoriskt och naturligt för officeren att tjänstgöra utomlands (Christensen 2001, s. 135).

5.2.4 Tema armén i världen

Brännström m.fl. beskriver att Sverige står inför ett strategiskt dilemma i utformningen av försvaret. Första delen avhandlar om försvaret av Sverige bör utgå från ett nationellt perspektiv (inifrån och ut) med värnpliktiga som bas för personalförsörjningen. Dilemmats andra del avhandlar om försvaret bör utgå från ett internationellt perspektiv (utifrån och in) med yrkesförsvaret som grund för personalförsörjningen (Brännström m.fl. 2002, s. 69). Brännström m.fl. anser att försvaret bör konstrueras inifrån och ut för det innebär en mindre risktagning och skapar bättre handlingsfrihet inför framtiden (Brännström m.fl. 2002, s. 70). Mörtberg anser att

inledningsvis ska Sverige skapa trygghet på hemmaplan och därefter kan nationen agera med militära resurser på längre avstånd (Mörtberg 2005, s. 12).

Christensen representerar utifrån och in, han skriver:

Försvaret av Sverige innefattar även insatsförmåga utanför nationens gränser inom ramen för internationell krishantering. I nuläget försvaras Sverige bäst genom vår förmåga att göra det sistnämnda. (Christensen 2001, s. 132)

För att uppnå utifrån och in måste vissa grundläggande funktioner i FM anpassas för att försörja förbanden utomlands. Christensen tycker att FM ska kraftsamla till internationella insatser men samtidigt beskriver han att kompetens bör vidmakthållas för hantering av en förändring i Sveriges närområde (Christensen 2001, s. 135). Brännström m.fl. anser att officerare som tycker att *”...de internationella uppgifterna är själva kärnan i försvarets verksamhet är de ute på en mycket farlig väg”* (Brännström m.fl. 2002, s. 72).

Det uttrycks en frustration över att armén inte tillhandahålls tillräckliga resurser, trots att armén är grundförutsättningen för alla försvarsgrenarnas förmåga till verkan (Åkerman 2004, s. 32). Frustrationen är riktad mot att politiken investerar i JAS-projektet istället för armén (Bengtsson 2000, s. 146; Hedskog 2001, ss. 20–21; Welin 2002, ss. 92–93). Welin menar att uppnå ett visst antal stridsflygplan, stridsvagnar eller ytstridsfartyg inte får bli ett självändamål. Anskaffning av materiel måste istället motiveras och avvägas. Politiska satsningen på internationell verksamhet med i huvudsak arméförband och neddragningar på armén korrelerar inte (Brännström 2005, ss. 22–23; Carell 2005, s. 31). Bengtsson påpekar att JAS-projektet är kopplat till svensk export. Samtidigt har han svårt att förstå den politiska investeringen i flygvapnet då han anser att Nato flyginsatserna i Kosovo visade på ineffektiviteten med flyginsatser mot en reguljär armé (Bengtsson 2000, s. 146). Förståelsen varför politiken satsar på flygvapnet finns samtidigt som det finns en underliggande avundsjuka och tendenser till försvarsgrensivalitet.

Sverige ska försvaras tillsammans med andra, det innebär även att Sverige ska bistå andra nationer vid en negativ omvärldsutveckling. Hugemark skriver:

Jag ser det som uteslutet att Sverige skulle kunna stå vid sidan om, i det fall västvärlden skulle välja att ge Finland eller de baltiska staterna väpnat bistånd mot rysk aggression.
(Hugemark 2000, s. 78)

2008 genomförde Kkrva ett höstsymposium med temat *på egen hand eller tillsammans* och enligt Gustafsson m.fl. var akademins svar *tillsammans* (Carell m.fl. 2009, s. 5). Samarbetet med andra nationer måste baseras på ett givande och tagande och Sverige måste bidra för att samarbetet ska fungera (Carell m.fl. 2009, s. 9). *”De flesta samarbetsformer leder till någon form av reducering i den nationella förmågan. Om syftet med samarbetet är att effektivisera måste någon resurs i något land avvecklas”* (Carell m.fl. 2009, s. 9). Vad Sverige ska bidra med eller undvara svarar inte artikelförfattarna på istället söker de en fortsatt diskussion med övriga avdelningar inom Kkrva (Carell m.fl. 2009, s. 12).

5.3 DEN NYA ARMÉN 2009-2020

I perioden skiftar inriktningen från att Sverige ska förvaras internationellt till att Sverige ska försvaras nationellt. Det beror på säkerhetspolitiska utvecklingen i Sveriges närområde. Armén ökar i volym och brigad- och divisionsstrukturen återinförs. Yrkesförsvaret införs och värnplikten blir vilande och återaktiveras. Det finns en politisk ambition att satsa på armén i slutet av perioden.

5.3.1 Tema arméns upplevda hot och miljö

Hotbilden i början av perioden beskrivs som osäker och oförutsägbar med konsekvensen att armén måste inneha förmåga att hantera en förändrad hotbild (Carell m.fl. 2009; Henricsson 2009, s. 67). Henricsson önskar nyansera synen på Ryssland:

En fråga där åsikterna går isär i den säkerhetspolitiska debatten är synen på Ryssland. Alldeles klart finns en ganska utbredd "ryssrädsla" i Sverige. Rädsla för det okända är en säkerhetsrisk, rädsla kan leda till felhandlingar. (Henricsson 2009, s. 65)

Henricsson anser att Rysslands övningsverksamhet i Östersjön och anfallet mot Georgien är en naturlig respons på Nato och EUs utvidgning (Henricsson 2009, s. 67). Wickbom tar en liknande utgångspunkt, han menar att Sveriges medlemskap i EU tillsammans med EU:s beroende av Nato för försvar har gjort att Sverige har blivit ett intresseområde för både Nato och Ryssland (Wickbom 2016, ss. 122–123). Georgienkonflikten upplevs ur ett arméperspektiv som en bekräftelse på att Ryssland är ett hot. Den osäkra framtiden tolkas till stor del handla om Rysslands negativa utveckling.

Geografisk betonas Gotland som viktigt för Sveriges försvar (Carell m.fl. 2009, s. 21; Wickbom 2016, ss. 123, 133–134). Försvaret av huvudstaden är prioriterat (Carell m.fl. 2009, s. 21; Ottosson 2017, s. 170). Prioriteringen av Gotland indikerar att hotet finns i österled och förstärker bilden av Ryssland som upplevt hot.

5.3.2 Tema arméns organisation

Tre synsätt på arméns organisationsutveckling har identifierats. Det första är en insatsorganisation som hanterar internationella insatser och nationellt försvar, 40% av organisationen ska

vara anpassad för internationella insatser. Resterande del vidareutvecklar arméns förmågor i stridsteknik och taktik (Carell m.fl. 2009, ss. 20, 27). Problematiken Carell m.fl. identifierar är att arméns volym är för liten. Enbart försvaret av Stockholm, Göteborg och Gotland skulle i princip nyttja hela armén, resten av nationen skulle försvaras av hemvärnet. Ifall det är en rimlig risk är upp till politikerna enligt Carell m.fl. (Carell m.fl. 2009, s. 21).

En mer kontroversiell organisation är den Wickbom föreslår, hans utgångspunkt är:

I början av 1990-talet utvecklades Sveriges försvarsmakt och organiserades en säkerhetspolitisk krigsmakt (insatsstyrkor). I tjugoförsta århundradet krävs att vi erkänner detta misstag. Vi måste nu från grunden bygga upp en ny självständig försvarsmakt. (Wickbom 2016, s. 120)

Wickbom förespråkar en armé som försvarar Sveriges hela geografiska yta. Genom att undvika duellsituationer med fiendens högteknologiska delar (Wickbom 2016, s. 123), istället ”...*vara en seg sörja i vilken en angripare ska fastna*” (Wickbom 2016, s. 132). Organisationen som utgör denna ”sega sörja” består av cirka 500 bataljoner (Wickbom 2016, s. 124). Wickbom menar att Sveriges ekonomi inte möjliggör skapandet av en kvalitativt överlägsen armé och några högeffektiva insatser är inte avskräckande för en motståndare med resursöverlägsenhet (Wickbom 2016, s. 130).

Det tredje alternativet förespråkar en mindre del stående förband, två bataljoner och två mobiliseringsbara MekB. Bildt förordar att lokala territorialförband på sikt ska kunna organiseras i fem brigader vilka på ännu längre sikt kan tillföras understödsförband (Bildt 2015, s. 123).

Att armén ska organiseras för nationellt försvar uppfattas som prioriterad hos skribenterna. Exempel på det är: ”*Lufttransportkapaciteten får inte styra kraven på eldkraft, rörlighet och skydd för alla förband i markstridskrafterna*” (Carell m.fl. 2009, s. 17). Behovet av tyngre system som stridsvagn och artilleri får inte prioriteras ner till förmån för enbart lättare splitterskyddade system (Carell m.fl. 2009, s. 28).

Det modulära insatsförsvaret där enheter sätts ihop för att lösa en specifik uppgift ifrågasätts. Henricson anser att det är tidskrävande.. ”*Det som duger hemma duger borta och vice versa*” (Henricsson 2009, s. 70). Ottosson anser att förbandsandan som skapas genom samövning i en mer fast organisation är prioriterad och ökar förbandets effekt (Ottosson 2017, s. 168). Utöver

det finns det en känsla av misslyckande med att de multinationella förbanden som utbildats åt EU inte har nyttjats till insats (Andersson S. J. 2013, s. 33).

”Brigaden utgör fortsatt kärnan i manöverförbanden och samlar våra system” (Blomqvist 2016, s. 89), delas av flertalet skribenter (Carell m.fl. 2009, ss. 23–24; Henricsson 2009, s. 71; Claesson 2011, ss. 88–90; Ekholm 2017, s. 99; Ottosson 2017, ss. 168–169).

Claesson skriver att ett av skälen till varför stridsgrupper ersatte brigadkonceptet var att brigaden representerade kalla kriget. Rysslands anfall på Georgien skapade förutsättningar för återinförandet av brigadsram (Claesson 2011, ss. 83, 88). Problematiken med bataljonsstridsgrupperna uppstod när manöverbataljonen tillfördes fler underställda enheter. Manöverbataljonens ledningsstruktur är optimerad för hantering av antal ingående grundenheter i bataljonen, vid tillförandet av fler enheter uppstår problematik med att genomföra effektiv ledning (Claesson 2011, s. 3).

Valet mellan brigad och bataljonsstridsgrupp påverkar inte bara manöverbataljonerna utan även funktionernas utvecklingsriktningar. Ledningsfunktionen efterlyser ett vägval för att skapa ett fungerande ledningssystem (Sjövall 2013, s. 73). Internationalisering av armén har, enligt Claesson, påverkat funktionerna i armén till den grad att vissa av dem har svårt att leverera effekt i brigadsram (Claesson 2011, s. 88).

5.3.3 Tema arméns militära personal

Debatten om soldatförsörjningssystem fortsätter i perioden. Det som skiljer är att fler skribenter argumenterar för en kombination av yrkesförsvaret och värnplikten (Bildt 2015, s. 72; Grundevik 2020, ss. 146–147). Henricsson anser att värnplikten övergavs vid mitten av 1990-talet och att utbilda tre månaders värnpliktiga var testat och förkastat för metoden skapar millisförband (Henricsson 2009, s. 71). En av yrkesförsvarets stora fördelar, enligt Jönsson, är möjligheten att behålla personal i beredskap under hela året jämförelsevis med värnpliktsystemet som enbart kan vara i beredskap under delar av sin utbildningstid (Jönsson 2016, ss. 17–18). Problemet med yrkesförsvaret verkar å andra sidan vara att kontraktsanställda soldater inte kvarstannar tillräckligt länge i armén för att utbildningsinvesteringen ska ge avkastning (Grundevik 2020). Ytterligare en utmaning med yrkesförsvaret verkar vara höga lönekostnader (Bildt 2015, s. 72). För att sänka lönekostnaderna och säkerställa tillgång på soldater identifieras i resultatet ett skifte i inställning till en soldatförsörjning som förespråkar kombinationen av värnplikt och yrkesförsvaret.

Wickbom är däremot inte positivt inställd till yrkesförsvaret han vill se en kraftig utökning av värnplikten för att bemanna den ”sega sörjan” som ska försvara Sverige (Wickbom 2016, s. 137). Att frivilliga soldater är mer positivt inställda till militär utbildning anser Wickbom är irrelevant, ”*det är inte soldater som i fred är positiva och nöjda vi behöver. Vi behöver soldater som uthålligt uthärdar krig*” (Wickbom 2016, s. 136).

Återaktiveringen av värnplikten påverkade generationen av officerare som utbildats och påbörjat sina karriärer under *insatsförsvaret* (Lindfors 2019, s. 34). Henricsson uttrycker vad han ansåg förväntades av en officer under *insatsförsvaret*. ”*En officer som tror att officersyrket utövas mellan 0730 och 1630 och inte vill delta i internationell tjänst bör avvecklas*” (Henricsson 2009, s. 72). Lindfors menar att det finns en risk om ”äldre officerare” tror att återaktiveringen av värnplikten innebär att allt återgår till 1990-talet. Han anger två saker som har förändrats. Det första är att värdegrunden och synen på soldaten har utvecklats till mer positiv och inkluderande. Det andra är officerens syn på sig själv i grundorganisationen. Från att officeren specialiserade sig och förberedde sig inför kommande insats ska officeren i en större omfattning producera soldater. Lindfors menar att alla officerare inte uppskattar denna förändring ”...*från att utveckla sig själv genom att träna i förband till att fokusera på att utbilda värnpliktiga till nya förband...*” (Lindfors 2019, s. 34).

Det nya officersutbildningssystemet som infördes med högre grad av akademisering kan ställa krav på att FM behöver kompletteringsutbilda officerare för att utveckla deras förmåga att leda förband på olika nivåer och ingå i staber (Neretnieks 2016, s. 149). Neretnieks skriver om ovanstående: ”*Dagens officersutbildningssystem kommer visa sig vara otillräckligt för det man skulle kunna kalla krigets hantverk – d v s officerens huvuduppgift*” (Neretnieks 2016, s. 149).

5.3.4 Tema armén i världen

”*Det är olyckligt och okunnigt att det nationella försvaret sätts i motsats till internationella insatser vad gäller markstridskrafterna*” (Henricsson 2009, s. 71). Henricsson menar att vårt samhälle är uppbyggt och beroende av internationella nätverk. Det finns därför inget motsatsförhållande mellan ett nationellt- och internationellt försvar och det är tillsammans med andra som Sverige bäst kan försvara sig. Principen är samma som under kalla kriget, det ska vara kostsamt att angripa Sverige (Henricsson 2009, ss. 68–69).

För att uppnå *tillsammans* behöver Sverige utveckla relationerna till presumtiva samarbetspartners. En metod för effektivisering och sparandet av resurser är rollspecialisering, exempel på det skulle vara att Finland ansvarar för utbildning på artilleri och Sverige för ingenjörsutbildning (Carell m.fl. 2009, s. 27)

5.4 KULTURELLA FÖRESTÄLLNINGAR

Svaret på forskningsfrågan redovisas inledningsvis med vilka kulturella föreställningar som har bestått eller förändrats därefter med stöd av teorin besvaras studiens syfte i diskussionen om resultatet.

Forskningsfrågan:

*Vilka kulturella föreställningar kommer till uttryck i arméns interna debatt mellan 1992-2020?
Hur har dessa och i vilken utsträckning förändrats över tid?*

Kulturella föreställningar skribenterna gett kontinuerligt uttryck för:

Problemet: Ryssland är ett långsiktigt hot.

Kontinuiteten: Ryssland hanteras bäst genom en modernisering och mekanisering av armén. Kvalitativa förband i brigadstruktur ska hantera Rysslands moderna förband. Förutsättningar måste skapas för arméns tillväxt. Sverige ska hantera problemet tillsammans med andra nationer.

Problemet: Bristen på arméförband påverkar förmågan att försvara hela nationen.

Kontinuiteten: Armén bör prioritera viktiga geografiska områden och som kompensation för bristen på förband ska försvaret ske tillsammans med andra nationer.

Problemet: Arméns organisation för hantering av nationellt försvar och internationella insatser.

Kontinuiteten: Mekaniserade förband organiserade i brigadstruktur, kvalité prioriteras före kvantitet. Nationellt försvar utgör grunden för utlandsstyrkan. Inledningsvis i studien uppfattas att lösningen kommer stärka arméns förmåga till väpnad strid och göra armén till en prioriterad försvarsgren.

Kulturella föreställningar som kommer till uttryck men har förändrats under studiens tidsperiod:

Problemet: Officerens roll i armén.

Förändringen: Arméofficeren hade minst två roller under studiens första två perioder, utbildare och truppförare. Under *insatsförsvaret* och i samband med yrkesförsvarets införande producerades det en ny generation av officerare som inte betraktade utbildarrollen som en huvuduppgift i yrket. Den kulturella föreställningen är påverkad men med hänsyn till värnpliktens nyliga återaktiverande är inte omfattningen av påverkan identifierad. Yttre faktorer som påverkat den kulturella föreställningen är nya uppgifter som i sin tur är påverkade av förändrat omvärldsläge.

Problemet: Var ska Sverige förvaras på kort sikt.

Förändringen: Ska nationen förvaras inifrån och ut eller utifrån och in? Förändringen sker i *insatsförsvaret*. Yttre faktorer som förändrat är omvärldsläge, internationellt fokus, nya uppgifter och en lättare organisation. Det påverkar skribenternas syn på hur Sverige ska förvaras. Skribenterna är överens om att Ryssland är det långsiktiga hotet men kortsiktigt finns det lösningar som anser att Sverige bäst förvaras utifrån och in. Det finns även skribenter som förespråkar att försvaret bör ske inifrån och ut. När politiken under *den nya armén* återigen uppfattar Ryssland som ett hot, korrelerade politikens uppfattning med skribenternas och inifrån och ut blev styrande bland skribenterna.

Problemet: Brist på soldater nationellt och internationellt.

Förändringen: I studiens inledande period var lösningen på problematiken värnplikt. Skribenterna uttryckte oro för minskad folkförankring när mindre del av befolkningen genomförde värnplikt. Yttre faktorer såsom reduktion av armén och ökade internationella uppgifter skapade problemet att antalet värnpliktiga inte räckte till för bemanning av utlandsstyrkan. Det öppnade i sin tur upp för en debatt om alternativ till värnplikten. Yrkesförsvaret blev en alternativ lösning för bemanning av armén. Med hänsyn till den konsensuslösning om soldatförsörjning som identifierades i *den nya armén* antas att yrkesförsvaret accepterades inom armén.

5.4.1 Diskussion om resultat

Artefakter

Resultatet visar att brigadstrukturen är kontinuerligt förordad som strukturell form för hur armén bäst löser uppgifter. Zickerman (1998) tidigt förespråkande av stridsgrupper är undantaget i resultatet, han betonar dock att hans artikel är underlag för diskussion. Politikens inriktning från mitten i perioden *insatsförsvaret 2000-2008* och i början av perioden *den nya armén* är att brigaden ska ersättas med mindre bataljonsstridsgrupper för en flexibel insatsberedd FM. Zickerman (1998) syn på brigaden och stridsgruppen kan förklaras ur ett rationellt perspektiv på hur armén bäst ska lösa internationella uppgifter, vilket är i linje med politiken. Huvuddelen av skribenterna motsätter sig detta, de förordar brigadstrukturen som arméns grund både vid nationellt försvar och vid internationell insats. Brigadstrukturen som koncept är en artefakt men synen på innehållet i brigaden varierar bland skribenterna. Grundsynen som fått genomslag är att brigaden bör bestå av den andra identifierade artefakten, mekaniserade förband med ingående stridsvagnar. Dessa uppfattningar består och fortsätter vara dominerande i arméns interna debatt.

Förespråkade övertygelser och värderingar

Arméns modernisering ifrågasätts enbart av skribenterna i förhållande till att den kan påverka numerären. Mekanisering utvecklas till vad teorin beskriver som ett förmodande. För mekaniseringen hjälper armén hantera både nationella och internationella problem och mekaniseringens fördelar är obestridd bland skribenterna. Lätta förband är viktigt ur ett rationellt perspektiv och skribenterna är medvetna om de tunga förbandens begränsningar att transporteras till insatsområdet. Problematiken skulle hanteras genom teknisk utveckling alternativt genom en prioritering av verkan, skydd och rörlighet i förbandsutvecklingen före förbandets transportförutsättningar. Detta tolkas som att skribenterna anpassar omvärlden för att passa in i deras övertygelse om hur armén bör utvecklas för att hantera framtida problem. Wickbom (2016) bryter mönstret han förordar folkförsvaret för det är en effektivare lösning på Sveriges försvar. Wickbom (2016) framstår som en solitär bland skribenterna samtidigt som hans artikel påvisar att den *gamla arméns* värderingar finns kvar.

Värnplikten som system tolkas inledningsvis som en ideologi bland skribenterna. Det finns två grundläggande synsätt på värnpliktens utformning, kort eller lång utbildningstid. Kort värnplikt

innebär stor volym värnpliktiga för säkerställande av folkförankring och en grundplatta för arméns tillväxt. Lång värnplikt innebär en prioritering av kompetensnivån soldaten ska uppnå, soldatens skicklighet kompenserar antalet soldater som utbildas. Båda synsätten anser att folkförankringen och rekryteringsbasen till officersyrket är två viktiga skäl till varför värnplikten bör utgöra arméns soldatförsörjningssystem. Det finns paralleller mellan kort värnplikt och folkförsvaret (kvantitet), lång värnplikt och högteknologiskt försvar (kvalité). Värnpliktens varianter är påverkade av rationaliseringar. Yttre faktorer såsom ekonomi påverkar skribenternas valmöjligheter och tvingar dem att prioritera vad som är viktigast i soldatförsörjningen, kvantitet eller kvalitet.

Yrkesförsvaret tolkas inte som en ideologi utan som en rationalisering av politikens krav på att uppnå hög tillgänglighet, insatsberedda förband och lösa nya uppgifter som påvisats i kapitel 4. Yrkesförsvaret tolkas som en reaktion på politikens nedskärningar i grundorganisationen. Därför att genom nedskärningarna uppstod problematik med bemanning av utlandsstyrkan. Senare uppstod personalförsörjningsproblem även inom yrkesförsvaret och konsekvensen blev återaktivering av värnplikten. Teorin påtalar att enbart empiriskt testade lösningar utvecklas till organisationens gemensamma syn på hur problem ska hanteras. Yrkesförsvaret torde således ha misslyckas och aldrig validerats i armén som en fungerande lösning för yrkesförsvaret skapade liknande problem som det skulle lösa. Under slutet av *den nya armén* uttalas stöd för en symbios mellan värnplikt och yrkesförsvaret som verkar vara accepterad i organisationen med undantag av Wickbom (2016). Samtidig kan yrkesförsvaret ha en påverkan på den militära organisationskulturen, Lindfors påtalade att det har det växt fram en ny officersgeneration som inte identifierar sig som utbildare. Avsaknaden av debattartiklar som argumenterar emot återaktiveringen av värnplikten talar för att den ideologiska tanken om värnplikt bestod i armén, men studien kan inte påvisa att värnplikten som ideologi fortfarande är giltig.

Grundläggande antaganden

Att samtliga skribenter är överens om att Sverige ska försvaras är förväntat med hänsyn till forum och urval för empiri. Det som skiljer skribenterna åt är hur Sverige bäst försvaras. Det finns skribenter som argumenterar för ett nationellt försvar och skribenter som förordar att Sverige försvaras bäst utomlands. Skillnaden ligger ofta i ifall skribenterna har uttryckt tankar om arméns utveckling på kort- eller långsikt. Hotbilden beskrivs som mer komplex under tidsperioden. Nya asymmetriska hot ska hanteras parallellt med en osäker framtidsutveckling i närområdet. Under *insatsförsvaret* beskrev politiken Ryssland med relativt positiva ordalag och

det återspeglas hos vissa av skribenterna men Ryssland måste kunna hanteras på sikt och därför ska armén, enligt skribenterna, kunna öka i volym.

Arméns tillväxt är en lösning, enligt flera skribenter. Frågan är tillväxt med vad? Bildt ger ett perspektiv när han föreslår hur fler brigader kan skapas genom omorganisering av förband. Med stöd i Bildts förslag tolkas det som att armén bör på sikt tillväxa med fler brigader. Ytterligare ett argument som talar för brigaden är att enligt vissa skribenter ska brigaden utgöra stommen för utlandsstyrkan. Den outtalade fördelen med brigaden som stomme i utlandsstyrkan är brigadstrukturens bevarande i Sverige.

Yttre faktorer som reduktion fanns i studiens två första perioder. Skillnaden mellan perioderna var att i *insatsförsvaret* avvecklades brigaden, vilket till del kan förklara konflikten mellan Högkvarteret och skribenterna (del av). För enligt Schein och Schein påverkas organisationens medlemmars kognitiva- och världsuppfattning ifall organisationen försöker ändra på ett grundläggande antagande. Trots yttre faktorer som brigadens avskaffande och införandet av bataljonsstridsgrupper är brigaden bland skribenterna näst intill okritiserad i resultatet och förefaller för skribenterna vara en naturlig lösning på flera av de problem armén ska hantera. Brigaden framträder bland skribenterna som ett omedvetet svar på hur armén ska organiseras för att hantera hot både i nationell- och internationell kontext. Brigaden är ett grundläggande antagande bland skribenterna och det är valet för arméns organisatoriska utveckling.

Studien syftar till ökad förståelse för hur militära organisationer påverkas av omvälvande yttre faktorer och vilka konsekvenser som kan uppstå av tidigare nämnd påverkan. Värnplikten kan antas varit ett grundläggande antagande i armén under invasionsförsvaret. Reduktionerna i arméns organisation, minskad utbildning av antal värnpliktiga tillsammans med nya uppgifter tvingade fram ett nytänkande för att hantera situationen. Yttre påverkan, i detta fall samhället, öppnade upp för vad som antas var ett "förbjudet" synsätt under invasionsförsvaret, nämligen yrkesförsvaret. Värnplikten upphörde troligtvis aldrig som ideologi under den korta period plikten var vilande, frågan är vad som kommer hända med synen på yrkesförsvaret inom armén?

En konsekvens av brigaden som ett grundläggande antagande är att det finns en risk att åsikter, likt de som Wickbom (2016) framförde, inte hanteras som ett seriöst alternativ inom armén vid förändring i samhälle och teknikutveckling. För skribenternas perspektiv på utformning av organisationen för hantering av problem, är mekaniserade brigader. Yttre faktorer påverkar militär organisationskultur och kulturen kan utgöra en kompass eller ett fängelse.

Yttre påverkan förändrade inte skribenternas syn på långsiktig hotbild, även om hotbilden beskrevs som mer komplex, och hotbilden blev en styrande faktor för önskad organisatorisk utformning av armén. Arméns kommande tillväxt ligger i linje med de kontinuerliga kulturella föreställningar som identifierats. Risken finns att arméns interna debatt tappar perspektiv och förmåga att identifiera alternativa lösningar, vilket kan påverka arméns militära effektivitet på långsikt.

6 AVSLUTNING

6.1 DISKUSSION

Studien ska bidra till en internationell vetenskaplig diskussion om hur omvälvande yttre faktorer påverkar militär organisationskultur. Den interna debatten skiljer sig åt i intensitet och innehåll i perioderna.

Den interna debatten under *en smalare men vassare armé* upplevs som optimistisk inför framtiden. Det kan bero på att den tekniska moderniseringen som infördes i armén välkomnades av skribenterna som ”rätt” utveckling för hur armén ska hantera framtida konflikter (Murray 1999, ss. 27–28). Moderniseringen av armén är en yttre faktor (militär reform) som påverkade folkförsvarets idé om kvantitet i organisationen (se Figur 1). Tidigare forskning har visat på att det krävs en medvetenhet om organisationens militära organisationskultur för att lyckas med att implementera en reform (Murray 1999, s. 41; Terriff 2006, ss. 238–239). Studien har inte identifierat att det fanns en medvetenhet om arméns militära organisationskultur vid moderniseringen och kan därför inte bekräfta att Murray och Terriffs påstående. Vi kan anta att skribenterna ansåg moderniseringen ökade arméns effektivitet och mekaniseringen skapade förutsättningar för offensiva operationer, vilket kan stämma överens med arméns självbild (Terriff 2006, ss. 238–239; Weissmann & Ahlström 2017). Problemet är att Weissmann och Ahlströms forskning genomfördes under *den nya armén* efter arméns mekanisering, således är det okänt ifall det fanns ett bias för offensiven bland arméofficerare under *den gamla armén* eller ifall mekaniseringen skapade eller bidrog till biasen för offensiven och påverkade den militära organisationskulturen.

Debatten under *insatsförsvaret* upplevs som präglad av osäkerhet om arméns framtid bland skribenterna. Detta kan bero på att det är under *insatsförsvaret* som armén upplever flertalet omvälvande yttre faktorer såsom internationella uppgifter i fokus, brigadens avskaffande och kraftig reduktion av förband. Yttre faktorer påverkan återspeglas i att alla identifierade kulturella föreställningar som förändrats sker i *insatsförsvaret*. Det inkluderar debatten om arméns soldatförsörjning vid minskad värnplikt. Likt den franska arméns inställning att det inte gick att utbilda offensiva förband med korttids värnpliktiga ansåg skribenterna att antalet frivilliga värnpliktiga inte räckte till för bemanning av utlandsstyrkan, vilket krävde en åtgärd (Kier 1997,

ss. 76, 87). Schein och Schein betonar vikten av att skilja på vad som är organisationens ideologi och vad som är rationellt (Schein & Schein 2017, s. 21). Införandet av ett yrkesförsvaret är rationellt med hänsyn till de begränsningar politiken har givit med arméns volym, uppgifter och krav på tillgängliga förband under insatsförsvaret. Politiken betraktades som en begränsning av skribenterna och arméns militära organisationskultur stödjer skribenterna i hanteringen av begränsningen (Kier 1995, s. 66). Det har inte framkommit i resultat är ifall det fanns inre faktorer i armén, som inte kommit till uttryck i den interna debatten i Kkrva och som aktivt agerade för ett yrkesförsvaret av andra skäl än rationella. Det innebär att det kan finnas alternativa förklaringsfaktorer till debatten om yrkesförsvaret.

Resultatet påvisar att skribenterna inte enbart accepterade politikens styrningar om arméns utveckling. Skribenterna vidmakthöll perspektivet att Ryssland som hot måste hanteras i framtiden och brigaden är den förordade lösningen i armén, vilket bekräftar Kiers påstående om att militärer inte enbart är rationella och objektiva aktörer (Kier 1997, s. 143). Ifall moderniseringen av armén under *en smälare men vassare armé* tolkas som en lyckad militär reform verkar det, enligt uppsatsförfattaren, som att *insatsförsvaret* var en mindre lyckad införd reform. Ett tecken på det är konflikten mellan Högkvarteret och vissa skribenter som fanns under *insatsförsvaret*. Det kan tyda på implementeringen av *insatsförsvaret* inte tog hänsyn till arméns militära organisationskultur vid avskaffandet av brigaden som utgjorde arméns samlade erfarenhet i hur man bäst strukturellt ska hantera problem.

Debatten under *den nya armén* upplevs som att den präglas av, inledningsvis ett fokus på hur Sverige ska försvaras och därefter tystnad. Flera av skribenterna från föregående period ersätts till del av nya namn, vad det beror på har studien inte identifierat. Det intressanta med tystnaden i debatten under perioden är att yttre faktorerna under *den nya armén* var positiva, enligt uppsatsförfattaren. Politiken bekräftade skribenternas uppfattning om Ryssland (Schein & Schein 2017, ss. 22–25), armén ska öka i volym och det nationella försvaret var åter i fokus. Tidigare forskning har visat på att militär organisationskultur är svårföränderlig (Murray 1999; Terriff 2006; Pennington 2019; Scianna 2019). Är tystnaden ett tecken på återgång till gamla kulturella föreställningar? Mekaniseringen i första perioden tolkas som positiv av skribenterna och där var det ingen tystnad! Tystnaden i debatten kan tolkas som ett medhållande från skribenterna om arméns utveckling alternativt har debatten flyttats till ett annat forum? Oavsett, yttre faktorer påverkan på kulturella föreställningar under *den nya armén* har inte fullt ut kunnat påvisas i studien.

Åselius ställde frågan om arméns organisationskultur från 1970-talet skulle överleva i en yrkesarmé (Åselius 2005, s. 41)? Svaret på frågan är att delar har överlevt såsom att armén, enligt skribenterna, ska vara folkförankrad. Magnussons ifrågasättande av folkförankringen fick aldrig genomslag i interna debatten (Magnusson G. 2003, s. 16), trots att yrkesförsvaret infördes i perioden. Det som skiljer är att huvuddelen av skribenterna förespråkade kvalitet före kvantitet men det måste finnas tillräckligt med kvantitet för att tillsammans med andra kunna hantera Ryssland.

Yttre faktorer beskrivna ovan har förändrat arméns militära organisationskultur. Det verkar som en stor förändring skedde innan studiens tidsperiod startar i samband med moderniseringen av armén. Varför vissa kulturella föreställningar består och vissa förändras kan förklaras med hur väl den militära organisationskulturen är institutionaliserad i organisationen (Zucker 1977, s. 218; Terriff 2006, s. 217). Ryssland är och har varit ett hot, enligt skribenterna, som funnits i hundratals år. Vilket kan tolkas som att problemet är väl institutionaliserat i armén. Den kulturella föreställningen om hur armén ska organiseras för att bäst hantera problemet har förändrats under dessa hundratals år men den har inte förändrats de senaste 28 åren.

6.2 KRITISK REFLEKTION

Antalet texter som utgör empirin i studien är omfattande. Risken finns att omfattande empiri begränsar forskaren i att analysera och tolka empirin på djupet. Vid sökandet i Kkrva återfanns informationen utspridd över studiens tidsperiod. Det identifierades inga tydliga perioder för att göra nedslag på i empirin. Till exempel debatten om yrkesförsvaret fördes i Kkrva som intensivast 2003 och i politiken fattades beslutet att införa yrkesförsvaret 2009.

Fler texter analyserades under *insatsförsvaret* än övriga perioder och minst texter analyserades under *den nya armén*. Under *insatsförsvaret* genomförde första avdelningen i Kkrva flertalet årsredovisningar som belyste arméns kommande utveckling. Den volymmässigt största av dem publicerades 2002 som bilaga till *Handlingar och tidskrift* med titeln *Armén behövs!* Den uppföljdes 2003 med debatt om arméns soldatförsörjning. Armén upplevs möta en kris i perioden, vilket kan förklara ökat antal texter. Under *den nya armén*, ändrade *Handlingar och tidskrift* layouten. Högre arméofficerarna slutade skriva om arméns utveckling och skrev till exempel i

stället artiklar om omvärldens politiska läge. Ytterligare en förklaring kan vara att arméofficerna är positivt inställda till förestående tillväxt inom armén och avvaktar därför att uttala sig i forumet Kkrva.

Finns det en risk att uppsatsförfattarens bakgrund inom armén kan leda till bias vid urval och tolkning av materialet i uppsatsen? Uppsatsförfattarens bakgrund och förförståelse för armén är en tillgång för studien kopplat till dess stora omfattning i empiri. Vid tolkning av resultatet stärker uppsatsförfattarens insyn i armén som organisation möjligheten att tolka resultatet.

6.3 FORTSATT FORSKNING

Uppsatsförfattaren delar Kiers inställning om att militär organisationskultur bör undersökas som en separat förklaringsfaktor till militära organisationers val. I studiens empiri finns indikationer på att inflytelser från utlandet påverkar militär organisationskultur. Det verkar troligt för småstat med begränsade resurser. För att ytterligare öka förståelsen för militär organisationskulturs påverkan på militär effektivitet är det av intresse att undersöka hur militära trender påverkar militär organisationskultur.

Kkrva som forum ger ett perspektiv på arméns militära organisationskultur. Kier betonar att det krävs omfattande forskning för att identifiera en militär organisationskultur. Forskaren bör använda flera olika källor och söka efter avvikande eller förbjudna åsikter (Kier 1995, s. 70). Genom att upprepa studien i ett annat forum, till exempel officerstidningen, kompletteras bilden av hur kulturella föreställningar i arméns militära organisationskultur har förändrats och bestått.

7 KÄLLFÖRTECKNING

- Agrell, W. (2011). *Fredens illusioner : det svenska nationella försvarets nedgång och fall 1988-2009*. Stockholm: Atlantis.
- Alvesson, M. & Spicer, A. (2018). *Dumhetsparadoxen : den funktionella dumhetens fördelar och fallgropar*. [Lidingö]: Fri tanke.
- Bergström, G. & Boréus, K. (2012). *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Bolman, L. G. & Deal, T. E. (2019). *Nya perspektiv på organisation och ledarskap*. Upplaga 6:1. Lund: Studentlitteratur.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77–101. doi:10.1191/1478088706qp063oa.
- Brooks, J., McCluskey, S., Turley, E. & King, N. (2015). The Utility of Template Analysis in Qualitative Psychology Research. *Qualitative research in psychology*, 12(2), 202–222. doi:10.1080/14780887.2014.955224.
- David, M. & Sutton, C. D. (2016). *Samhällsvetenskaplig metod*. Upplaga 1:1. Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, Martyn. (2017). *The good research guide : for small-scale social research projects*. London: Open University Press.
- Frostling-Henningsson, M. (2017). *Kvalitativa metoder : introspektion, poesi, netnografi, collage och skuggning*. Lund: Studentlitteratur.
- Försvarsmakten (2016). *Militärstrategisk doktrin - MSD16*. Försvarsmakten.
- Kier, E. (1995). Culture and Military Doctrine: France between the Wars. *International security*, 19(4), 65–93. doi:10.2307/2539120.
- Kier, E. (1997). *Imagining war : French and British military doctrine between the wars*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Kummerow, E. & Kirby, N. (2013). *Organisational Culture [Elektronisk resurs]*. Australia: The University of Adelaide.
- Madill, A., Jordan, A. & Shirley, C. (2000). Objectivity and reliability in qualitative analysis: Realist, contextualist and radical constructionist epistemologies. *The British journal of psychology*, 91(1), 1–20. doi:10.1348/000712600161646.
- Magnusson, P. (1998). *Organisationskulturer i försvarsmakten*. Stockholm: Försvarshögskolan.

- Mansoor, P. R. & Murray, W. (2019). introduction. I Mansoor, P. R., & Murray, W. (red.). *The culture of military organizations*. Cambridge: Cambridge University Press, ss.1–14.
- Murray, W. (1999). Does military culture matter? *Orbis (Philadelphia)*, 43(1), 27–42. doi:10.1016/S0030-4387(99)80055-6.
- Pennington, R. (2019). Military Culture, Military Efficiency, and the Red Army, 1917-1945. I Mansoor, P. R., & Murray, W. (red.). *The culture of military organizations*. Cambridge: Cambridge University Press, ss.226–246.
- Schein, E. H. & Schein, P. (2017). *Organizational culture and leadership*. Hoboken: Wiley.
- Scianna, B. M. (2019). Stuck in the past? British views on the Spanish army's effectiveness and military culture, 1946-1983. *War & society*, 38(1), 41–56. doi:10.1080/07292473.2019.1524347.
- Soeters, J. L., Winslow, D. & Weibull, A. (2006). Military Culture. I Caforio, G. (red.). *Handbook of the sociology of the military*. New York: Springer Science+Business Media, LLC, ss.237–254.
- Terriff, T. (2006). Warriors and Innovators: Military Change and Organizational Culture in the US Marine Corps. *Defence studies*, 6(2), 215–247. doi:10.1080/14702430601056139.
- Vetenskapsrådet (2017). Good research practice.
- Weissmann, M. & Ahlström, P. (2017). Endast genom anfall kan ett avgörande nås: Varför dominerar offensiven militärt taktiskt tänkande? *Kunl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och tidskrift*, (Nr 2), 6–18.
- Weissmann, M. & Ahlström, P. (2019). Mirror, mirror on the wall, who is the most offensive of them all? - Explaining the offensive bias in military tactical thinking. *Defence studies*, 19(2), 170–188. doi:10.1080/14702436.2019.1599287.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: design and methods*. Sixth edition. Los Angeles: SAGE.
- Zucker, L. G. (1977). The Role of Institutionalization in Cultural Persistence. *American sociological review*, 42(5), 726–743. doi:10.2307/2094862.
- Åselius, G. (2005). Swedish Strategic Culture after 1945. *Cooperation and Conflict. Journal of the Nordic International Studies Association*, 40(5), 25–43.

Källor offentligt tryck

- Regeringen (1992). *Proposition 1991/92:102 Totalförsvarets utveckling till och med budgetåret 1996/97 samt anslag för budgetåret 1992/93.*
- Regeringen (1996). *Proposition 1996/97:4 Totalförsvaret i förnyelse - etapp 2.* 1996/97:4.
- Regeringen (1999). *Proposition 1999/2000:30 Det nya försvaret.* 1999/2000:30.
- Regeringen (2004). *Proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar.* 2004/05:5.
- Regeringen (2009). *Proposition 2008/09:140 Ett användbart försvar.* 2008/09:140.
- Regeringen (2015). *Proposition 2014/15:109 Försvarspolitisk inriktning - Sveriges försvar 2016-2020.* 2014/15:109.
- Regeringen (2020). *Proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025.* 2020/21:30.

Källor Internet

- Kkrva (2017). *Stadgar för Kungliga Krigsvetenskapsakademien.* <https://kkrva.se/stadgar/> [2021-02-17].
- Kkrva (2021). *Ledamöter.* <https://kkrva.se/matrikel/> [2021-02-17].
- Regeringskansliet (2017). *Regeringen återaktiverar mönstring och grundutbildning med värnplikt - Regeringen.se.* <https://www.regeringen.se/artiklar/2017/03/regeringen-ateraktiverar-monstring-och-grundutbildning-med-varnplikt/> [2021-04-12].
- Regeringskansliet, R. och (2019). *Värnkraft - Inriktningen av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021-2025.* Regeringskansliet. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2019/05/ds-20198/> [2019-08-13].

8 BILAGA 1 KÄLLFÖRTECKNING EMPIRI

- Andersson, B. (1995). Försvarsmakt i förändring - en reflektion. *Kkrva*, 5 3–16.
- Andersson, L. (1995). Strategisk och operativ inriktning av Försvarsmakten inför Försvarsbeslut 96. *Kkrva*, 3 27–40.
- Andersson, S. J. (2013). EU Battle Group - förmåga och framtida utveckling. *Kkrva*, 2 25–34.
- Beckmann, J. (1995). Säkerhetspolitisk bakgrund. *Kkrva*, 3 4–10.
- Bengtsson, E. G. (2000). Pladdrét om armén. *Kkrva*, 4 145–147.
- Bergh, S. (1993). Några synpunkter på armén i 90-talets försvar. *Kkrva*, 6 583–585.
- Bergh, S. (1995). Säkerhetspolitiska krav på armén och konsekvenser för dess utformning. *Kkrva*, 4 5–8.
- Bildt, N. (2015). Mer flexibelt och mer välförankrat Tankar och förslag om ett effektivare försvar. *Kkrva*, 2 67–72.
- Blomqvist, N. (2016). Invasionsförsvarets taktik möter dagens krav - och förändring? *Kkrva*, 3 83–90.
- Brännström, A. (1998). Framtida arméstrukturer. *Kkrva*, 2 71–74.
- Brännström, A. (2001). Kontinuitet i internationella operationer. *Kkrva*, 1 3–13.
- Brännström, A. (2003). Framtida personalförsörjningssystem - värnplikt. *Kkrva*, 2 31–38.
- Brännström, A. (2005). Tio teser om internationella insatser. *Kkrva*, 2 14–30.
- Brännström, A., Emanuelson, A. & Mörtberg, J. (2002). Tankar om organisationen av armén - ”rätt tid, rätt plats och rätt utrustning”. *Kkrva*, 5 67–76.
- Carell, A. (2002). Väpnad strid - med rimliga möjligheter att segra! *Kkrva*, 5 57–66.
- Carell, A. (2005). Organisatoriska förutsättningar. *Kkrva*, 2 31–38.
- Carell, A., Henricsson, U., Cedergren, A., Ahlgren, P., Karlson, G. & Magnusson, G. (2009). Det europeiska småstatsprojektet - underlag till ett markstridkoncept ”tillsammans med andra”. *Kkrva*, 2 5–29.
- Christensen, F. (2001). Försvarsmakten behöver skifta fokus. *Kkrva*, 6 128–136.
- Claesson, M. (2011). Brigaden - förutsättning eller hinder för arméns utveckling? *Kkrva*, 3 83–92.

- Edvardson, K. (1995). Infanteriet i framtiden - en idéskiss på en möjlig utvecklingslinje. *Kkrva*, 4 73–80.
- Ekholm, A. (2017). Flexibilitet och handlingsfrihet Att göra det mesta med det man har. *Kkrva*, 1 92–100.
- Emanuelson, A. (2001). Markstridsfunktionens roll och krav på dess kompetens vid försvaret av Sverige nu och i framtiden. *Kkrva*, 3 3–16.
- Grundevik, B. (2020). Hur kan personalomsättningen av anställda soldater och sjömän minskas? *Kkrva*, 1 146–148.
- Göranson, S. (2004). Transformerings av USA:s armé En analys med svensk jämförelse. *Kkrva*, 2 36–55.
- Göranson, S. & Carell, A. (2006). Armén - en väg mot flexibel insats. *Kkrva*, 2 5–23.
- Hedman, A. (1995). Taktiska typsituationer i betäckt och småbruten terräng. *Kkrva*, 4 41–43.
- Hedskog, B. (2001). Operativa överväganden måste påverka Försvarets omstrukturering. *Kkrva*, 1 15–35.
- Henricsson, U. (2009). Den (inter)nationella försvarsdimensionen. *Kkrva*, 6 64–72.
- Hugemark, B. (1994). Vilket försvar behövs efter år 2000? *Kkrva*, 2 62–63.
- Hugemark, B. (2000). Framtida strategi. *Kkrva*, 6 72–78.
- Jonasson, E. (1994). Vilket försvar behövs efter år 2000? *Kkrva*, 2 72–75.
- Jönsson, S. (2016). Luftvärnet - tillbaka till framtiden. *Kkrva*, 3 6–22.
- Kihl, J. & Gunnarsson, G. (2000). Flexibelt insatsförsvar - en förutsättning för framgångsrik anpassning. *Kkrva*, 6 72–78.
- Liljeström, H. & Borg, L.-E. (1993). Försvarets framtida utformning. *Kkrva*, 5 455–468.
- Lindfors, J. (2019). Värnpliktens återkomst, tillbaka till framtiden? *Kkrva*, 3 31–35.
- Magnusson, G. (1994). Försvarets makt i den europeiska utvecklingen för nydaning och nytänkande. *Kkrva*, 2 89–101.
- Magnusson, G. (2003). Yrkesarmén - en ny modellarmé. *Kkrva*, 2 13–28.
- Mörtberg, J. (2000a). 1900-talets omvälvningar för armén - erfarenheter inför framtiden. *Kkrva*, 3 9–23.
- Mörtberg, J. (2000b). Grundorganisationens roll i framtidens svenska försvar. *Kkrva*, 4 33–42.
- Mörtberg, J. (2002). En diskussion om försvaret och dess uppgifter. *Kkrva*, 5 23–35.

- Mörtberg, J. (2005). Säkerhets- och försvarspolitiska utgångspunkter. *Kkrva*, 2 6–13.
- Neretnieks, K. (1993). Den omöjliga ekvationen - hur undvika att möta morgondagens uppgifter med gårdagens försvar. *Kkrva*, 3 115–127.
- Neretnieks, K. (1998). En armé för såväl nationella som internationella uppgifter, går det? *Kkrva*, 1 15–27.
- Neretnieks, K. (2000). Försvarsmaktens personalförsörjning. *Kkrva*, 6 107–116.
- Neretnieks, K. (2016). Framtida officersutbildningen - kommentarer. *Kkrva*, 4 146–149.
- Ottosson, T. (2017). Bättre med tre mindre brigader Arméns framtida riskhantering. *Kkrva*, 2 163–170.
- René, J. (2000). Markstridskrafternas framtida roll i Sveriges försvar. *Kkrva*, 5 67–75.
- René, J. (2002). Vaktpost eller kryssningsmissil - en betraktelse över behov av markoperativ förmåga i framtiden. *Kkrva*, 5 8–22.
- Sagrén, Å. (1996). Försvaret av Sverige och internationella insatser för europeisk säkerhet - arméns (markstridskrafternas) utveckling inför 2000-talet. *Kkrva*, 6 13–26.
- Sandqvist, A. (1995). Taktiska typsituationer i öppen terräng. *Kkrva*, 4 44–46.
- Sandqvist, A. (2002). Nationella skyddstyrkor - en förutsättning för den ominriktade Försvarsmakten. *Kkrva*, 2 73–84.
- Sjövall, H. (2013). Signaltjänst och lantkrigföring Aspekter på ledningssystem i relation till operationer och taktik. *Kkrva*, 1 64–74.
- Skoglund, C. (2001). Nyttändning för markstridskrafterna. *Kkrva*, 1 125–130.
- Skoglund, C. & Beckmann, J. (2005). Att ”lobba” för armén - en intressant erfarenhet! *Kkrva*, 4 132–140.
- Sköld, N. (1994). Vilket försvar behövs efter år 2000? *Kkrva*, 2 66.
- Tillman, T. (1992). Personell kvalitet i krigsförband. *Kkrva*, 2 173–179.
- Welff, M. (1993). Arméns fortsatta mekanisering. *Kkrva*, 1 21–28.
- Welin, G. (2002). Armén behövs! En diskussion om markstridsfunktionen - Avslutning. *Kkrva*, 5 89–94.
- Wickbom, J. (1993). Nytt försvarsbeslut 1997. *Kkrva*, 2 105–108.
- Wickbom, J. (2016). Den Hårda Kärnan (HK). *Kkrva*, 4 120–141.

Wiktorin, O. (1994). Vilket försvar behövs efter år 2000? *Kkrva*, 2 68–71.

Zickerman, B. (1993). Arméns traditioner och organisationsutveckling. *Kkrva*, 3 219–227.

Zickerman, B. H. (1998). Är vi på rätt väg? *Kkrva*, 1 29–33.

Åkerman, K. (2002). Den 11 september 2001 - Början på en ny verklighet. *Kkrva*, 5 36–50.

Åkerman, K. (2004). Markstridsfunktionen, armén och anpassningsförmågan - inledning.
Kkrva, 1 32–36.

Åkerman, K. (2006). Nationell säkerhet - här och nu. *Kkrva*, 2 24–35.